

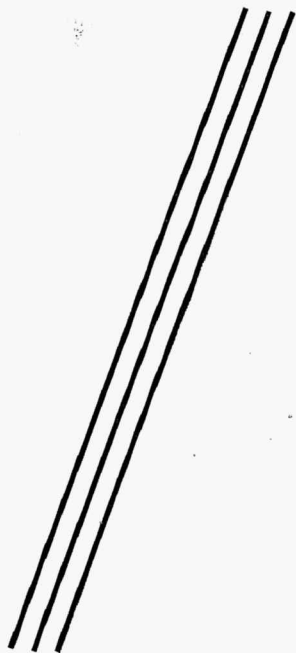
MEIE NOORUS

10
1939

Noored sõbrad!

„Meie Nooruse“ levitamise
hoogtöö eest jagatavad
toremad preemiad
ootavad omanikke!

Pidage meeles: kupongide
saatmise viimne tähtpäev
on

1. november

Lähemalt „Meie Nooruse“ eelmises (9.)
numbris.

KOOLITARBED

vihud, kaustikud,
vesivärvid „Vikerkaar“,
tindid, kooliranitsad,
kohvrid, portfelliid j. t.

on parimad kaaslased edukal õppe-
tööl.

Müügil ühiskaupluses ja õpilaste koope-
ratiivides.

„Meie Nooruse“ ilmumise kalender:

jaan.	veebr.	märts	aprill	mai	juuni	juuli	aug.	sept.	okt.	nov.	dets.
1 nr.	2 nr.	2 nr.	2 nr.	2 nr.	—	—	1 nr.	2 nr.	2 nr.	2 nr.	2 nr.

MEIE NOORUS

NOORTEAJAKIRI

Toimetuse: **V. Altoa, J. Maisma, E. Murdmaa,
J. Nyman, P. Rummo, J. Vellerind.**

Peatoimetaja: **J. Nyman.**

Tegevtoimetaja: **P. Rummo.**

Ilmub 18 numbrit aastas. Toimetuse aadress: Niguliste 12, Tallinn. Telef. 432-73

Nr. 10 (13)

Oktoober

1939

Sügisenä pühapäev

(10. järg)

XXII

Nii halvas tujus polnud Ilmar ammu oinud kui esimesel koolipäeval: jälle algas see igavene tuupimine, mis oli talle nii vastik!...

Iga uue päevaga muutus tuju halvemaks. Ilmar näekles Aarega, pildus raamatuid, ütles preili Pilvetile jämedusi, nii et preili Pilvet pidi peaaegu endale teist kohta otsima hakkama. Isalt saadud manitsus ja sellele järgnenud karistus ei aidanud parandada Ilmari tuju. Sünge kui sügiseilm oli ta nagu viiendal koolipäeval koolist koju minnes; ta vihkas kooli, vihkas õpetajaid, vihkas kogu maailma.

„Küll sul on kuri nägu,“ ütles äkki kellegi hääl Ilmari kõrval.

„Sina, Malle!“ sõnas Ilmar üles vaadates. „Kust sa tuled?“

„Poest,“ ütles Malle. „Miks sa kuri oled?“

„Ah!...“ Ilmar lõi käega.

„Mis „ah“?“ küsis Malle.

„Kasva ka minuvanuseks,“ ütles Ilmar, „küllap siis näed, mis „ah“!“

„Utle parem kohe,“ nõudis Malle. „Ma ei taha nii kaua oodata. Kas koolis läks pahasti?“

„Muidugi läks. Vastik koht on see kool.“

„Tüü ütleb, et koolis on tore.“

„Mis nüüd Tiitu rääkida, temal on igal pool tore...“

„Ilmar, kas sa ei saa õppimisega hakkama?“ küsis Malle asjalikult. „Las siis mina aitan, — nii nagu ujumisega oli.“

„Sina? Kuidas sina mind aidad?“ imestas Ilmar. „Sa ju koolis ei käi.“

„Ega käi,“ ütles Malle.

„Sa ei oska lugedagi.“

„Ega oska.“

„No kuidas sa mind siis aidad?“

„Nii nagu ikka aidatakse.“

„Sul pole ju millestki aimu,“ imestas Ilmar ikka veel. „Mis aitaja sa oled? Utle, kas tead, mis on looduslugu?“

„Ei tea.“

„Ja matemaatika?“

„Ei tea.“

„Ja ise lubad mind aidata!“ hakkas Ilmar naruma. „Oled sina aga vigurivänt!... Mul on homseks matemaatikaülesanne lahendada, kole keeruline. Tule siis pärast aita lahendada.“

„Tulen,“ ütles Malle tõsiselt.

Ja Malle tuligi. Ta käis preili Pilvetilt küsimas, mis kella ajal Ilmar peab õppima hakkama, ja tuli täpselt õigel ajal.

„Sa ikka tulidki,“ muigas Ilmar. „Noh aita aga siis! Kõigepealt looduslugu, näe, siisamast. Kas tead, mis on looduslugu?“

„Ei tea,“ vastas Malle. „Aga sina tead, ütle mulle ka. Ja siis seleta mulle see ära, mis homseks õppida kästi. Ja ülesanne seleta ka ära. Ja muud asjad ka.“

Ilmar vaatas Mallele näkku: ei, nalja Malle ei teinud.

„Noh, looduslugu... see on niisugune asi,“ hakkas Ilmar seletama: „Kõiksugu loomadest tuleb õppida ja... lindudest... ja putukatest... ja seentest ja vetikatest ja...“

„See pole ju raske,“ ütles Malle. „Loe nüüd seda, mis looduslugu homseks õpetab. Ma kuulan.“

Ilmar hakkas lugema.

„Kas saad ka millestki aru?“ küsis ta natukese aja pärast.

„Loe aga edasi,“ ütles Malle, „ja siis seleta mulle kõik ilusasti ära.“

Ilmar hakkas tõepoolest kõike Mallele seletama. Ta püüdis Mallele arusaadavaks teha iga lause, iga sõna. Malle kuulas tähelepanelikult.

„Kas said nüüd kõigest aru?“ küsis Ilmar.

„Ma ei tea,“ ütles Malle. „Aga sa seletasid hirmus hästi. Sa oled nii tark poiss...“

Ilmar punastas. Seda polnud talle keegi veel ütelnud. Ja õhinal alustas ta seletamist otsast peale.

„Nüüd sa enam raamatusse ei vaadanudki,“ ütles Malle, „teadsid niigi.“

Ilmar jäi suure hämmastusega Mallele näkku vaatama. Tõepoolest, ta teadis, teadis ilma igava tuupimiseta. See oli ju lausa ime!“

„Malle!“ hüüdis Ilmar ja keerutas Mallet kolm korda ümber toa. „Sind peaks õpetajaks tegema! Sinuga on tore õppida!“

„Eks ole?“ ütles Malle üsna tõsiseks jäädes. „Lase mind lahti. Ma istun nüüd sinu sohvale ja vaatan pilte. Anna mulle mõni pildiraamat. Sina tee preili Pilvetiga oma ülesanne valmis, see matekaatima... Pärast läheme aeda, ma näitan sulle midagi.“

„Mida sa näitad?“ pistis Aare uudishimuliselt pea ukse vahelt sisse. „Ma kuulsin su häält ja tulin sind vaatama. Tere, Malle. Jah, mis asja sa näitad?“

„See pole asi. Õppige ruttu oma õppimised ära, siis läheme aeda.“

„Ja siis sa näitad,“ naeris Aare. „Noh, olgu. Mul ongi kõik õpitud, — läki aeda, ja...“

„Ei,“ ütles Malle. „Siis läheme, kui Ilmaril ka on kõik õpitud.“

„Tule siis seniks minu tuppa,“ kutsus Aare.

„Ma ei saa,“ ütles Malle, „ma ju aitan õppida.“

Aare naeris jällegi.

„Ise vaatad pilte,“ ütles ta. „Mis aitamine see on?“

„Ole vait ja mine ära!“ sähvas Ilmar vahele. „Mis sina ka tead aitamisest!“

„Ma siis lähen pealegi,“ ütles Aare. „Nägemiseni, väike aitaja.“

„Nägemiseni,“ vastas Malle. „Ütle Ilmarile ka nägemiseni.“

„Nägemiseni, Ilmar!“ naeris Aare ja kadus oma tuppa.

Ilmar asus matemaatika-ülesande kallale.

„Seleta mulle ka,“ sõnas Malle pead tõstes.

„Sa ju vaatad pilte.“

„Ma praegu ei vaata. Seleta.“

„Sa ei saa ju ikkagi aru,“ ümises Ilmar, kuid hakkas ülesande sisu selgitama. Aga asi polnud selge talle endalegi. „Ma lähen küsin preili Pilvetilt!“ ütles ta, suure rutuga minema hakates. „Vaata sa pilte.“

Malle jäi pilte vaatama.

„Küll sul on kuri nägu!“

Kui Ilmar tagasi tuli, siis tõstis Malle jällegi pead ja jäi Ilmarile ootavalt silma vaatama.

„Noh, kuula!“ ütles Ilmar. „See on niisugune ülesanne, et siin tuleb...“ ja ta seletas õige põhjalikult, mis seal teha tuleb.

„Tee siis, kui sa tead, et niiviisi tuleb teha,“ tähendas Malle. „Ma vaatan pilte.“

Ilmar istus laua ääre ja hakkas ülesannet lahendama. Aega kulus selleks üsna palju. Viimaks viskas Ilmar sullepea käest ja ütles:

„Valmis! Ja muud mul homseks teha ei ole.“

„Näita mulle,“ ütles Malle.

„Vaata!“

„Sa pead ilusamini kirjutama,“ ütles Malle vihku vaadates.

Ilmar lennutas vihu teise toanurka, keerutas Mallet jälle kolm korda ja ütles naerdes:

„Ütlen isale, et ta palkaks sinu mulle õpetajaks. Läki nüüd aeda!“

„Ma kutsun Aare!“ Ning Malle jooksis Aaret kutsuma.

Siis mindi kolmekesi aeda. Malle viis Aare ja Ilmari kaugele aia kõige metsikumasse nurka ja peatus kolletama kippuvate põõsaste vahel.

Aare vaatas uudishimulikult ringi.

„Siin pole ju midagi näha,“ ütles ta pettunult.

„Praegu ei ole,“ ütles Malle. „Aga ehk ta varsti tuleb.“

„Kes?“ küsis Aare.

Samal hetkel kuuldus põõsaste tagant samme ja Tiidu reibas nägu tuli okste vahelt nähtavale.

„Kas teda tahtsidki meile näidata?“ küsis Aare ja hakkas püsimatult kepslema.

„Ei vist tahtnud,“ sõnas Tiit. „Meil käib siin väike sõber, küllap ta tahtis teda näidata.“

„Sõber?“ küsis Aare.

„Sõber jah. Ma tõin talle piima; see on ta maiusroog.“ Ja Tiit valas kannust piima väikesesse kaussi põõsa all.

XXIII

„Mis imelik sõber see ometi on?“ küsis Aare üsna kärsitult. „Ütle, Tiit.“

Siil pobises edasi

„Tsss...“ tegi Tiit. „Ta peab kuski lähedal olema, kuulsin ta häält. Olge tasa, siis ta tuleb kohe.“

Kõik jäid vaikselt ootama. Aare litsus näpu huultele, et mitte kogemata naerma hakata või midagi ütelda.

Siis tuli kausikese juure mahalangenud lehti tasa krabisema pannes... väike pobisev siil. Ta nuuskis natuke, pistis siis nina piimasse ja hakkas maiustama.

„Kui armas ta on!“ sosistas Aare, vaikiskäsku unustades.

„Tsss...“ tegi Tiit. „Tasa! Teid ta veel ei tunne, võib-olla läheb ära.“

Aare litsus jälle sõrme huultele. Kael õieli, vahtis ta siili. Siil polnudki kartlik, maiustas rahulikult edasi. Käis siis mõned korrad ümber kausi ja hakkas põõsaste vahel siia-sinna kõndima, ise tasa pobisedes.

„Küll ta teeb naljakat häält!“ turtsatas Aare.

Siil pobises edasi.

„Ta ei kardagi meid,“ ütles Aare ja küsis: „Kust te ta saite?“

„Siitsamast leidsime esimese koolipäeva õhtul,“ vastas Tiit. „Ma hakkasin talle piima tooma; nüüd ta tuleb igal õhtul meile külla.“

„See on sulle nüüd looduslugu,“ ütles Malle Ilmarile. „Kas sa siilist oled juba õpinud?“

„Ei... tea,“ ütles Ilmar hädiselt. „Ei... mäleta. Võib-olla olen...“

„Enam ära niiviisi õpi, et sa pärast ei mäleta,“ ütles Malle.

„Sa ei teagi veel, Tiit, Malle on nüüd Ilmari õpetaja,“ kepsles Aare.

Kuid kepslemist siil kartis. Vudinal rutatas ta kaugemale ja kadus põõsastikku.

„Nüüd ta läks õhtule,“ ütles Tiit. „Küllap ta homme tuleb jälle. Kas kõnnime korraks meie poole, Aare ja Ilmar?“

„Oi jah!“ oli Aare kohe nõus. „Me pole nii ammu-ammu enam teie pool käinud. Mis Milli teeb?“

„Milli ja ema puhastavad marju.“

„Mis marju?“ tahtis Aare teada, „ja milleks?“

„Sõstraid,“ vastas Tiit naerunäol, „ja keetmiseks.“

„Mida neist keedetakse?“

„Mahla ja moosi ja...“

„Küll on tore! Seda ma pole veel iialgi näinud. Läki ruttu!“ ning Aare tõttas kepseldes ees. Teised läksid järele.

Milli ja Milli ema ees köögilaua oli suur kuhi punaseid sõstrakobaraid. Kobarate küljest eraldatud marjad läksid kaussi, tühjad rootsud peergudest korvi.

„Tere ja jõudu!“ ütles Aare. „Küll teil on siin mugav. See marjade puhastamine on vist lõbus töö?“

„Tule meile appi,“ vastasid töötajad. „Siis näed, kui lõbus see on.“

Aare oli kohe nõus. Ka Ilmar, Tiit ja Malle asusid laua ümber.

„Nagu talgud!“ rõõmutses Aare. „Minule küll meeldib marjade puhastamine. Mis nende rootsudega tehakse, Malle ema?“

„Rootsud lähevad kompostihunnikusse.“

„Aga marjad?“

„Muist marju laseme läbi pressi — saame mahla.“

„Seda ma tahaksin näha, seda läbi pressi ajamist!“ hüüdis Aare. „See on vist hirmus huvitav.“

„Ilmar ja Tiit võiksid selle töö ära teha,“ arvas Malle ema, „kui sa ise abiks oled, Aare.“

„Oi, olen küll. Hakkame kohe peale, Ilmar! Tiit muidugi teab, kuidas seda tehakse?“

„Ei-noh, miks ei tea,“ muheles Tiit. „Me siin alles paar päeva tagasi proovisime seda tööd. Näe, marjapress on siin. Pole muud kui aja marjad ülalt sisse ja vänta sabast, alt

jookseb mahl välja. Aga enne tuleb marju pesta.“

Tiit otsis nõusid marjade pesemiseks. Aare solistas marju pesta. Ja varsti läksidki esimesed pestud marjad pressi kolust sisse.

Aarel jäi suu lahti vaadates, kuidas mahla nõrgus pressi all olevasse lamedasse anumasse.

„Aga mis imelik vorst see on?“ küsis ta äkki. „Näe, see siin, Tiit!“

„Kas sa ise ei taipa?“ küsis Tiit.

„Mitte ei taipa...“ kõhkles Aare.

„Seemned, noh!“ pahvatas Ilmar. „Oled sina ka väikese taibuga, Aare! Eks sa näe, et need on kokkupressitud seemned.“

„Kas tohib kätte võtta?“ palus Aare. „Küll on kõva! Mis te nende seemnerullidega teete? Nagu viini vorstid!...“

„Eks me siis prae neid homme lõunaks,“ ühmas Tiit. „Kastet teeme juure ja...“

„Kas tõesti?“ venitas Aare. „Mina tahaksin ka maitsta.“

„Ära usu Tiitu,“ sõnas Milli laua juurest. „Tiit tegi nalja.“

„Oh seda Tiitu küll!“ hakkas Aare naerma. „Ma juba arvasin, et te tõesti neid vorstikesi sööte.“

„Mis söök see nüüd on, paljas seemneru!“ tähendas Tiit. „Tule parem katsu, kas jaksad vänta ümber ajada, Aare!“

(Järgneb.)

SOOLATERAKE

Siin ja seal laias maailmas leidub kaht ainet, nimega naatrium ja kloor, mis teineteisest on väga huvitatud.

Naatrium on kummaline pehme metall, mida on võimalik noaga lõigata, kuid mida on väga raske säilitada puhtana; kloor on värviline gaas, mis sissehingamisel põhjustab iga elusolendi surma. See oli esimene surmav gaas, mida kasutati Maailmasõjas, ja selle gaasi suurimaiks valmistajaks olid soolavabrikandid. Ent kui naatrium ja kloor ühinevad, kummastki üks aatom, siis moodustavad nad aine, mida nimetatakse kloornaatriumiks või keedusoolaks.

Seda soola leidub kõige rikkalikumalt merevees. Väga palju leitakse seda ka paigus, kus on kauges minevikus olnud soolast vett. Teatud hulk soola leidub ka Lääne-Euroopa jõgedes ja väga tähtsat osa mängib sool iga elusolendi organismis.

Suure huljana keedusool võib hävitada elu ja

sellepärast kasutatakse seda, et kaitsta toiduaineid pisilaste eest, mis tekitavad mädanemisprotsessi. Sool on selleks otstarbeks hindamatu ja seda kasutatakse suurel määral toidu säilitamiseks.

Keedusoola ja teisi naatriumiühendeid leitakse kõikjal, ja kus seda leitakse ning kuumutatakse, hõõgub ta helekollasena.

Juhtides mingit valgust läbi klaasprisma võime selgesti näha kollaseid jooni, mis tähendavad soola või pigemini naatriumi olemasolu. Järelikult on siis üsna loomulik, et suuname oma tähelepanu valgusele, mida saadavad meie päike ja tähed. Sealjuures avastame, et ainet, mida on meie kehas, mis täidab merd, mis koguni moodustab kaljusid maapinnal, leidub ka päikeses ja paljudes tähtedes.

Merevees leiduv keedusool on kogunenud sinna miljonite aastate jooksul. Iga mägi, mida on maakera algpäevadest saadik uhtunud vihma-

Sügis,
vaikne,

sajud ja vetevood, on annud oma kaljudes leiduva soola ookeanile ja nõnda on meremudasse kuhjunud määratul hulgal soola, mille hulka on võimatu määrata tavaliste arvude ja mõistetega. On küll arvestatud, et igas kuupmiilis merevees leidub miljoneid tonne soola, mida oleks küllalt, et katta kogu maakera pind 400 jala paksuse soolakostrukesega. Merevees peituvat soolaga suudaksime tasandada mäekõrgusiks kogu maailma orud.

Sool on üheks mõõdupuuks, mille abil arvu-tame maakera umbkaudset vanust. Geoloogid on jõudnud otsusele, et kogu meresoola tekkimine kestis mitu miljonit aastat, ja seal, kus on kuivatatud soolajärvi, avastati sadestusi, mis tõestasid, et nood arvud polnud üksnes kujutelma vili.

Saksamaal ja Poolas on soolalademeid, mida on puuritud 4000 jala sügavuseni, jõudmata põhjani; Inglismaal leidub 500 jala paksusi lademeid. End. Poola maa-alal on Wielickza soolakaevanduses raiutud soola koridore ja tunnelid 65 miili ulatuses, mõnel pool enam kui 1000 jala sügavuses. Tegelikult on see suur maa-alune soolast linn tõstukitega ja treppidega ning raudteejaamadega. Seal on kirikuid ja tantsusaale ja soolajõesid ning -järvi. Keegi rändur, kes mõne aasta eest külastas seda valget linna, kirjeldab noid „köveraid tänavaid ja hämaraid käike, sammastega kirikuid, teemantidest ja rubiinidest trepikäike, restorane, raudteejaamu, mälestussambaid ja teisi imesid, mis kõik on raiutud välja kõvadest sädelevatest mäesoola kristallidest, mis valgustatuna elektrilampidest või magneesiumtuledest sädelevad nagu muinasjutumaailm tuhandaist vääriskividest“.

Kui mõtleme kõigist noist suurist kaevandusist maailmas, siis kipume arutlema, kuhu küll kõik

see ääretu hulk soola läheb. Ent kuigi iga eurooplane tarvitab päevas vaid üsna väheseid gramme soola, on aastas ikkagi 365 päeva ja Euroopa rahvastik on mitu miljonit suur — järelikult on ka üldine soolatarvitus suur. Kogu maailma jaoks toodetakse soola umbes 13 miljonit tonni. Muidugi ei kasutata soola üksnes toiduks; suur osa sellest läheb keemiliseks otstarbeiks; samuti tarvitatakse palju soola konserveerimiseks ja lõppeks raisataksegi seda üsna ohtrasti.

Säärane tohtu soolatarvidus jätab mulje, nagu oleks sool toiduaine, mis tervisele ja jõule on ääretu tähtsusega, ja nii see ongi. Loom, kes ei saa küllaldaselt soola oma toiduga, muutub jõuetuks ning hoopis soolata sureb. Hollandis oli üheks kohtulikuks karistuseks jätta vahialune ilma soolata, mis põhjustas alati haigusi ja rõhutud meeleolu. Ka Rootsis lubati kunagi jätta vange ühe kuu jooksul soolata, tagajärjega, et vangid surid enne kuu lõppu. Näljahädade ajal on samuti soola puudumine põhjustanud palju haigusi ning kannatusi.

Need, kes söövad liha toorelt, vajavad vähem soola, kui keedetud liha sööjad, sest keetes haihtub lihas leiduv loomulik sool. Nii vajavad taimeoitlased enam soola kui lihasööjad, sest taimed sisaldavad vähe soola. Kõik loomad vajavad soola ning mõned koduloomad haigestuvad soolapuudusel. Metsloomad otsivad seda vaistlikult, avastavad soolajärvi või soolakaljusid, ning sooritavad sageli pikki matku nende leidmiseks.

Tänapäeval on sool tavaline ja odav ning meie ei käsitagi tema suurt tähtsust; ent muistsel ajal ohverdati seda jumalatele ning peeti sõdasid soolallikate vallutamiseks. Tõepoolest, ühes soolaterakeses peitub palju enam jõudu ja elu kui oskame kujutella.

sügis —
vali...

Karjapoiss ja sügis

Parajasti sel ajal, kui põllu all oleval heinamaal hakkas vohama tore ja lopsakas ädal, said ka õunad valmis. Paljakssöödud karjamaalt lasti siis lehmad heinamaale ja Andul algas uus põli. Seda aega ta ootas. Heinamaad asetsesid nii, et seal, kus ühe talu heinamaa lõppes, algas teise talu oma, ja nõnda ikka edasi, kuni suure riigimetsani ja rabani. Talusid selles küljes ei olnudki. Ja heinamaadel oli müüd kogu suure küla kari. Vahel aeti koguni kõik karjad kokku ja siis algas karjapoistel sootuks uus elu.

Poiste esimeseks mureks oli ehitada tugev kiik kaseokstesse. Kasetukk asetses Andu heinamaal ja põllud ei olnud sealt kaugel. Kasetukas paiknes suur kivi, mille külje all asetses juba vana ja suur tulease. Aga selle suure kivi juure tassiti veel teisi, väiksemaid, kive ja siis algas söepüssi paugutamine. Lähedast ojast toodi vana kilukarbiga vett, seda valati pisut kivile, asetati siis samasse põlev süsi — ning kui lame kivi langes tugeva hooga söele, siis lajatas seesugune kärakas, et kostis teinekord Andu õue, kus seda kuulsid ema ja isa. Seda, et ka vanemad inimesed kuuleksid söepauke, just poisid soovisidki, sest nõnda arvasid nad oma tähtsust märksa tõusvat.

Aga ega see olnud ainuke lõbu, mida pakkus Andule ja ta kaaslastele karjade ümberkolimine karjamaalt heinamaadele. Üsna tore oli korraldada üksteise võidu seente korjamist. Neid kas-

vas heinamaadel külluses ja peaaegu kõik poisid olid suutnud viia vanemad niikaugemale, et neile makseti seente korvitäiest 25 senti. Kivil koos istudes oli päris harilikuks asjaks, et tekkis vaidlusi ja rahalugemisi. Ja kui see vaibus, siis tõi Andu koduaiast õunu, porgandeid ja kaalikaid. Neid küpsetati siis tulel ja söödi, ise aga istuti kivil ja arutati, mida õige tuleks osta seente korjamisega teenitud raha eest.

„Mina ostan väikese taskus kantava püssi, mis kohe laseb ja kõik!“ ütles suure õhinaga Andu-vanune naabertalu ainuke poeg Mihkel. „Sellega saab lasta oravaid ja kurgi ja...“

Teisedki kaaslased kaldusid arvama, et ega seesugusel toredal püssil viga ole. Kui teda just vaja ei ole, siis kannu aga rahulikult taskus, aga kui juhtub olema tarvis, siis võta välja ja lase. Arvati veel, et võiks osta ka suupilli ja taskunoa või ilusa soome püssi. Mihkel lisandas, et seesugune on nende sulasel ja et see on kohe säärane riist, et sulane võib teiega kas või habet ajada.

Aga Andu ei nõustunud hästi teistega. Mis nende nugaiega ikka teha. Temal on veel võrdlemisi uus liigendnuga ja Jürkal ning Antsul ka. Antsu nuga on juba veidi vanem ja logiseb, tema ehk võiks osta, sest siis on hea lõigata karjavitsa. Ja kui Mihkil just nuga ei ole, siis tema ju võiks ka osta. Aga püssi ei maksa osta. Millal sa ikka lased oravaid ja

kurgi. Andul on vend, kes käib linnas koolis. Seesama vend Ilmar on Andule sagedasti ütelnud, et ei tohi loomi tappa ega piinata. Ja Andu ei piina ega tapa. Kui aga teised tahavad seda teha, siis Andu ei lubagi neid enam oma kaasikusse suure kivi juure.

Andu seesugune seletus, mis oli antud pealegi niivõrd veenvalt, et seda tahes-tahmata pidi võtma puhta tõena, tekitas poiste seas omakorda vaidlusi ja mõttevahetusi. Ja kui neid oli olnud küllalt, siis lõpuks küsis Mihkel:

„Aga mis siis sina ostad? Noh, ütle nüüd ise, Andu!“

Ja Andul ei olnudki tarvis kaua mõtelda, tal oligi plaan juba valmis.

„Mina ostan raamatuid,“ ütles ta tõsiselt.

„Raamatuid?!“ imestasid teised nagu ühest suust. „Mis sa neist...“

„Jah, raamatuid ostan!“ jäi Andu endiselt kindlaks ja jutustas siis, kuidas Ilmar talle oli jutustanud raamatuid, kus kirjutatakse punanahkade imelikust elust, kus räägitakse sellest, kuhu lähevad kured sügisel, tublidest poistest ja tüdrukutest ja paljust muust. Sääraseid raamatuid tahaks Andu osta ja lugeda.

Andu tõsised sõnad panid teisigi mõtlema. Jürka arvas juba, et mine sa tea, kas tõesti nuga ja püss on kõige paremad. Järsku võiks temagi osta mõne raamatu. Ants vaikis tüki aega ja arvas siis, et küllap käib tema logisev liigendnugagi veel küllalt. Ühel naaberküla poisil on parem nuga, võiks ju ka temaga noad vahetada ja anda midagi pealekauba, kas või näiteks tulel küpsetatud õunu.

Mihkel kaitsis aga siiski püssi ostmise mõtet.

„Tühja see raamat nüüd ära ei ole!“ arvas ta. „Aga vaata püss!“

Ja Mihkel loetles pika rea poisse külast, kes hakkaksid teda siis otsesemaid kartma.

Ühel kenal sügispäeval ütles Andu uhkusega, et ta oli annud seente rahast osa isa kätte, kui see sõitis linna, ja palunud venda saata selle eest mingi raamat. Ja vend oligi siis saatnud raamatu kurgedest ja nende elu-olust kaugel Aafrikas. Andu oli just hakanud lugema seda raamatut.

„Sa võiksid ju tuua selle raamatu kaasa,“ arvas Jürka, ja Ants lisandas sellele:

„Võiksid tõepoolest võtta kaasa, siin oleks koos kena lugeda.“

Andu ei vaielnudki vastu. Ta tõi raamatu kaasa ning nüüd oli poistel hulka päevi lugemist ja arutamist. Loeti, uuriti pilte, loeti jälle ja peeti nõu. Raske see lugemine oli ja veel raskemad olid igasugused nimed, kuid hakkama saadi kõigegega. Ja kui viimaks raamat oli läbi loetud ja küsimusest enam-vähem pilt saadud, ütles Mihkel tõsiselt:

„Ega maksa vist küll lasta kurgi. Teab seda püssigi, — võiks ehk tõesti osta raamatu neist punanahkadest...“

Kased olid juba jäänud lehtedest hõredaks. Kurgi lahkus ikka rohkem ja rohkem. Maa oli muutunud langenud lehtedest päris kirjuks ja kollaseks. Aga poisid korjasid edasi seeni. Nad krabistasid lehed kõrvale ja leidsid nende alt toredaid seenenublikuid. Kui sügispäevad juhtusid olema soojemad, siis ei tehtudki tuld suure kivi kõrvale. Söepüss vaikis juba päevi. Vahel satuti nägema heinamaal väledat hirve ja ojas

*Aasal, põllul sügismärke:
lina „istub“ — siit saab särke!*

kala. Siis seisti hinge pidades ja vaadeldi. Ja nõnda tundus sügis poistele armas ja lähedane. Ei suudetud kujutellagi, et nüüd võiks veel minna karjamaale, kus kuusik kohises süngena ja mustana.

Ühel päeval oli Mihkli nägu salapärane ja poiss ise tähtis. Algul ta ei rääkinud midagi. Tuli teiste kaaslaste juure suurele kivile, istus Andu kõrvale, võttis tuhasta pehmeks küpsenud ja toredasti lõhnava õuna ning sõi seda vaikides. Aga ise ta kiheles. Ja viimaks ta ei suutnud enam vaikida.

„Isa tõi mulle kaks raamatut punanahkadest ja ühe seesuguse, kus räägitakse oravatest ja hirvedest ja...“ ütles ta.

Ants ja Jürka vaatasid talle küsivalt otsa.

„Eks sa too nad kaasa!“ soovitati talle.

Aga sellega ei nõustunud Mihkel, kes näis järsku võtvat asja väga tõsiselt.

„Ei ma nüüd too midagi,“ ütles ta. „Nüüd tuleb korjata veel seeni ja pohli ja... Aga päris-sügisel, siis, kui loomad juba on laudas, siis on aega lugeda.“

Arutati sedagi küsimust siis siia ja sinna, ja Andu oli esimene, kes arvas, et Mihkilil on õigus. Nüüd on ikka alles päris varajane sügis, nüüd ei ole kõigil veel rehedki peksatud, ja nüüd on hea vallatleda heinamaal, küpsetada õunu ja teenida raha. Aga vaata talvel, siis tuleb küll hakata lugema!

Sügis edenes aga omasoodu. Väljad olid juba rõukudest päris tühjad ja peksumasinate undamine vähenes järjest. Aeg-ajalt sadas ja põldudele tekkis üha enam kündjaid. Ei olnud enam kaugel need ajad, mil võis oodata esimesi öökülmi.

See pani aga poisid uuesti mõtlema raamatule ja ajale, mil heinamaad katab juba lumi ja karjad on laudas. Kui nüüd töötada hoolikalt ja veel midagi teenida, siis on talvelgi ajavaidet rohkem ja siis võib käia koos ning arutada. Püssiostmisest ei rääkinud nüüd enam keegi. Hilissügiseni paukus aga aeg-ajalt edasi söepüss ja küpsetati õunu kuumas tuhas.

Johannes Kaup.

Meie ise kirjutame:

Käisin kalastamas

Mõte minna kalale, visata vette kõver konks, mille otsas siplev uss... Tõmmata kala kala järele välja. Öhtul süüa omapüütud kalu. Mis on veel parem mõte?

Ilm oli kohane kalapüügiks. Päike paistis. Taevas oli pilvitu. Soe lõunatuul libises tasa üle haljendavate aasade ja põldude. Sõravägi mäletses juba laudas, kui viskasin õlale vabe ja ruttasin järve ääre.

Järv hiilgas nagu pärlitest. Ta klaassiledal pinnal mängles päike oma kuldsete kiirtega. Õrn tuul sahis-tas pilliroogu. Lepad heitsid pikki varje järvele.

Panin õnge otsa rammusa ussi ja heitsin ta vette. Istusin kivile, jäädes kala ootama.

Tasa kiikus kork nagu mõni lootsik järve poole. Kuid kala ei tulnud ega tulnud. Päike oli kaunis madalal, kuid mul ei olnud ühtki kala. Tõmbasin õnge välja ja sammusin mööda kallast edasi. Jõudnud pilliroo ääre, viskasin õnge sulpsatades kristal-sesse vette.

Päike vajus looia. Läänetaevas uppus eha punas-tesse lainetesse. Vesiroos sulges oma õiekarika ja uinus magama. Kuskil pilliroo vahel lõi havi oma sabaga, nii et vesi kees. Nüüd oli mul ka õnne. Hetkeks kadus kork vee alla. Õnn pugus südamesse, nagu unest ärgetas sikutasin ma õngeritva. Varsti ilmus nähtavale siplev särg. Sära silmis võtsin ta õnge otsast ja lasksin ta pange. Panin uue sipleva ussi õnge otsa. Oli juba pime, kaks kala oli panges. Otsustasin koju minna. Halli loorina tõusis udu ja mässis endasse mu kodumaja ning eha leegitseva järve. Seisin nõutult koduteel, siis aga läksin järve ääre tagasi. Mul hakkas kahju kahest hõbesoomuse-lisest kalapojast. Lasksin nad järve tagasi.

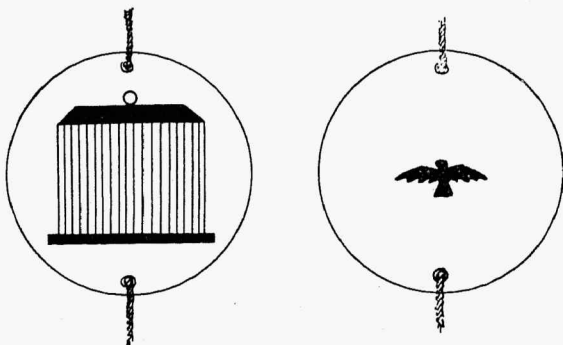
Järve endine hiilgus oli kustunud. Mustas vaid hall veeväli. Ei näinud enam kodu, paistis ainult tükike rohelist maad ja teerada. mis lookles mu ees musta joonena. Sammusin edasi mööda udukangast. Käes kõlkus tühi pang, meeles mõlkus tuju halb.

Harald Juhkam.

Vangistatud lõoke.

Teatavasti kestab mingisuguse eseme kujutis meie silmas umbes 0,1 sek. pärast seda, kui ese ise juba on kadunud.

Selle tõestuseks siin alljärgnevalt lihtne katse. Joonistuspaberist ketta ühele küljele joonistage puur ja teisele küljele lõoke. Joonised peavad olema nii asetatud, et vastu valgust vaadates

näeksime lõokest puuris. Kui ketta külge, üles ja alla, seote niidid ning nende abil panete ketta pöörlema, siis näete kord puuri, kord lõokest. Ketta kiirel pöörlemisel ei jõua puuri kujutis teie silmas veel kustuda, kui juba ilmub silma lõokese kujutis jne. Silm ei jõua neid eri jooniseid eraldada ja teie näete lõokest vangistatuna puuris.

Selliselt võite valmistada endale mitmesuguseid lõobusaide jooniseid: kala purgis, müts peas, lilled vaasis, raha kotis jne. Joonistuspaberi asemel võtke valge kartong.

Forthi sild

Märkmeid reisilt ŠOTIMAALE

Skm. H. Michelson

Vahest ainult kord elus avaneb võimalus reisiks kindla eesmärgiga nii haruldasele maale kui seda on Šotimaa, kus möödunud suvel Crieffi linnakese lähedal peeti ülemaailmaline vanemskautide laager. Loomulikult tuli võimalusest kinni haarata.

Sõit sinna raudteel läbi Saksamaa ja Belgia ei paku just palju. Kuni Saksa piirini tuli palju taskut kulutada, et järjest esitada passi, raha, kohvleid ja seljakotti. See oli peamiselt vormitaiteks, sest läbisõitjailt sisu kohta palju ei küsita. Küll ollakse Saksamaal aga väga osav küsima, et välja selgitada, mitu kanamuna ja võipurki sul kaasas on. Kui aga meie vagnis eesti rukkileiba ja võid endile laseme hea maitsta, soovatakse meile vaid viisakalt head isu.

Lääne poole jõudes muutub asi huvitavamaks. Nii silmame seal Eberfeldt'is haruldast liiklemisliini — õhus rippuvat raudteetrammi, mis ei sõida mitte rööbastel, nagu meie pealinna tramm, vaid jookseb õhus rööbaste all. Aacheni lähedal võib märgata rongist vaadates rohkesti traattõkete ahelikke piki raudteed, varjatud kõrgest rohost. Kas need on veel maailmasõja pärandid või uuema aja looming, seda ei saa kindlaks teha.

Tollivalvurid on jälle hoolsad; pika ora ja taskulambi abil tuuseldavad nad vagnis pinkide alused piinlikult läbi, isegi veetorude mutrid kruvitakse lahti ja tehakse kindlaks, kas seal peale läpastanud õhu on veel midagi.

Kena on sõit läbi Teutoburgi metsa vahelise maa-ala, kus mõni üleni metsaga kaetud suurmägi imekauni lossiga tipus meenutab tõelist muinasmaad.

Belgias ei saanud hilisõhtuse läbisõidu tõttu tähelepanekuid teha, kuid karakterilt näib see rahvas olevat küllalt agar.

Mõnetunnine sõit laeval heas unes, ja olemegi Doveris, kuhu meile kaks inglise vanemskauti on vastu tulnud.

Londonile lähenedes võime teel märgata üsna rohkesti põlenud maapinda raudtee ääres, millest järeldame, et siingi on valitsenud troopiline kuumus.

Londonis võib tavalise elu kõrval näha mõningaidki nähtusi, mida tavaline silm ei talu. Poodide rägastikus ei puudu ka koerte ja lindude poed, nii et küllalt kentsakas on, kui vaateaken on dekoreeritud puuridesse pistetud koertega. Öhtupoolikul enne ärde sulgemist muutub liikumine niivõrd tihedaks, et peatänavail tekivad ummistused ja isegi omnibusel sõi-

tes tuleb sageli väga pikki peatusi ära kannatada ja ettenähtud sihtpunkti jõudmise ajas tunniaegse hilinemisega pettuda, mida londonlane teab juba ette arvestada. Aga pea harjub silm sellegagi ja liigud siin kui omamaalane, sest inimene harjub ju kõigega. See on vist sinne hea komme, et tänavail võid üsna sageli kohata andekaid tänavakunstnikke muusikantidena ja joonistajaina, kes oma loomingulise päevatööna tänavakividele on pastellidega võõbanud kogu Londoni tähtsaimad asutused või tähtsaimad kuninglikud pead, ja sina, möödkäija, pead neid kunstnikke toetama.

16. juuli hommikul jätkame teekonda Šotimaale, Edinburghi suunas. See on tore sõit. Esimene osa sellest teekonnast ei paku peale ühetoonilise hekkidega jaotatud maastiku midagi erilist. Teekonna teisel poolel hakkame jõudma Šotimaa lähedusse, kus peagi hakkavad paistma toredad mäed, millest kõrgemad oma ülemiste osadega on kaetud ja ümbritsetud suitsutaolisest pilvekattest, mis meenutab tuld-purskavat mäge. Veel huvitavamaks muutub vaatepilt, kui hakkavad paistma kuulsad Šoti lossid mägedel ja mäetippudes. Nii iseloomulik on see, et raske on vahet teha, kus lõpeb mägi ja algab loss, sest mõlemad on „kokku kivistunud“ ja jääb mulje, nagu oleks loss mõne kivise mäe otsa välja raiutud.

Meie teekond läheb kogu aeg raudteel ida-poolset Inglise ja Šotimaa rannikut mööda ja me võime näha mitmeid ja mitmeid poiste laagreid mererannikul, sest laagrisolek on siin sama mis meil on tavaline „grüünese“ minek. Erist huvi pakub kiirrongil ületada suurt lahte üle Forthi silla. See sild on hiiglane ise, kiirrongil selle ületamine vältab umbes 3 minutit.

Me möödume paljudest golfväljakutest. Jah, see sport on ju siin just kui eluküsimuseks. Ka jalgpalli mängitakse üsna ohtralt.

Nüüd aga silm peatub hiigel-laagril. Kas siis tõesti nii ruttu? Ei, siin on tegemist sootu millegi muuga. Täna oli ju nekrutite värbamise päev ja siin need noored, koomilises šoti sõduri mundris, just kui nukud, teevad valju sõjaväelist õppust ja laagris lehvib šoti rahvuslipp. Jääb mulje, et noored on kokku tulnud vaimustusega. Ei teata aga, kuidas saaks oma marsisammu ja püssihoidmist parimini seada.

Nii me jätkame huvitavat teekonda. Ikka kaunid mäed ja kõrgemaid neist ümbritsevad pilved. Kaunid rohelised väljakud paistavad päikesepaistelise ilmaga imekenadena, ja seda

pilti dekoreerib rohkesti punaseid kivist majakesi.

Läbides tähtsamaid linnu ja sõlmpunkte ning sadamaid, nagu York, Newcastle, Edinburgh, Perth, jõuame õhtul kella 9 paiku Crieffi linnakesse, mille läheduses asubki laager.

Crieff elas sõna otseses mõttes laagri meelvalle all, mida tõendasid nii jaamas kui ka äriakendel asetsevad võraste maade rahvuslipud, ja rongi kohale saabudes oli kogu linna elanikkond vist tervena tänavail liikvel, sest kõik tahtsid ju näha seda kirjut mundrite kogu, mida esitas igast ilmakaarest ja kõigist rassidest noorus — vanemskaudid.

Mõneminutilise omnibusesõidu järele jõuamegi omapärase kivist tornidega värava ette, mil lehvivad pealkirjad tõendavad, et meid tervitatakse laagrisse jõudmisel.

Laager asub kaunil paigal mägede vahel. Samas läheduses on haruldane loss „Monzie Castle“.

Asume kiiresti oma telkide püstitamisele. Pooletunnilise higistamise järele on kerkinud kolm telki, mil lehvivad Eesti lipukesed.

Pärast hilist kehakinnitust laagri einelauas, kus õhtueineks saame veel kätte mingi „härjasa-piruka“ ja tassi kohvi, heidame puhkama. Hommikupoole ööd selgub, et meie kaasavõetud varustus sinne kliimale ei vasta, ja meil kõigil on üks ja sama kurtmine — varbad külmetavad. Kuigi paaril järgmisel ööl end veidi kindlamini sisse pakime, tunnevad varbad siiski külmanäpistust. Viimaks on meil igal mehel soetatud nn. magamiskott ja selles magad kui soojas ahjus.

Teisel päeval äratavad meid kella 7 paiku 2 „suurtiiki“ pauku, mis on laagri üldiseks virgimise signaaliks.

Hoolimata äärmiselt muutlikust ilmast hakkas juba varahommikul laagrisse valguma rohkesti külatajaid, sest oli ju avapäev.

Algas paraadmarss. Selle juures on tähelepanuvääriv see, et iga rahvuse esinduse möödamarssimisel kergib masti tippu vastava maa rahvuslipp.

Meie esindus on kuueliikmeline. Olgugi et meie ees silmatorkavate torumütsidega sammuv Egiptuse rühm köidab kõigi tähelepanu, ei jää kestad ovatsioonid ka Eesti arvel tulemata, vaid kogu ringil möödamarssi ajal saadetakse meid tugeva käteplaginaga, sest Eestit tuntakse juba hästi.

Paraadmarsi möödudes rivistatakse spiraalselt väljaku keskele laagri avatalituseks.

Kui on ära kuulatud rida tervitusi, kergib masti suurlaagri pealipp, ulatatakse käest kätte sümbolne vanemskautide laagri põlev tõrvik nende rahvaste esindajate keskel, kes on kordamööda korraldanud vanemskautide suurlaagrit, ja Inglise hümn tähistab avatalituse lõppu.

Laagris liikudes näeme väikesi mustapäisi siiamlasi, kes on toonud kaasa väikese kapsapea suuruse erilisest painduvast pilliroost punutud palli, millist siis ringis seistes püütakse küll pea, käte, jalgade ja muude kehaosade löökide abil võimalikult kauem õhus hoida. Poolsada müksu pallile, enne kui see puudutas maapinda, polnud mitte palju.

Jugoslaavia on laagrivärvasse riputanud omapäraseid suurte kõverate ninadega kingad, kuna Lõuna-Aafrika näiteks on välja

pannud nülitud hiigelmao naha ja mitmesuguseid loomanahku kaunistuseks, York Hire laager aga demonstreerib läbivalgeid pehmeid lambanahku.

Ühes laagris märkab silm laagriköögis omapärasust kahvlite, nugade ja lusikate paigutuses. Selleks on kasepaku sisse raiutud pikuti pragu või lõhe ja esemed otsapidi selle vahele asetatud: lihtne ja praktiline. Prantslaste laagris võime märgata samasuguse söögilaua tüüpi kui meil, mis on maa sisse kaevetud ja kraaviga ümbritsetud.

Ühes inglise laagris näeme suurepäraselt söögilauda ühes varjendiga, mille ehituseks on kasutatud ainult puukeppe ja nõõri.

Möödume Iraki skautidest, kes oma valgete sallidega on saanud rohke huvi keskuseks. Edasi näeme tüüpilist prantsuse laagrit korrapärase nelinurkse telkide asetusega, mille keskele on ringi asetatud kõigi osavõtjate kepud. Tsentrumisse on paigutatud lipud ja embleimid.

Hollandi laagri värvaks on tore tuulik. Kes oma kombeist ei loobu, see on Ungari laager. Sellest hoolimata, et suurlaagris keelati igasugune äritsemine ja kauplemine, äritsevad ungarlased „oma poes“ suurima rahuga. Neilt kaasa toodud igasuguste märgikeste kribrakrabu ei paku küll väärtuslikku, kuid ungarlaste populaarsed valgest rohust mütsituid, mida antakse „headele sõpradele eriliste teenete eest“, lehvivad laagri lõpul peaaegu igal noormehel ja laagrikülastajal mütsi küljes.

Matkamine mägedesse on sinne peaharrastus, sest šotimaa pakub selleks tööpoolest haruldasi võimalusi. Gruppidega väljutakse hommikul lühemaks matkaks jalgsi, pikemaks matkaks sõidetakse omnibustel eemale, et siis ette võtta paarikümnekilomeetriline „ronimine“ vahelduvas maastikus ja ka ilmastikus. Tavaliselt on siin nii, et öösi on külm, hommikul aga ärgatakse heleda päikesepaistega, siis kergib tuul, udutab ja läheb sajuks, ilm muutub varsti, ja kordub iga päev sama lugu. Nii peab olema ette valmistatud, et ei puuduks korrapärased matkasaapad ja kõrged kummisäärikud seljakotis, siis on matkamine päris lõbus. Aga oh õnnetust meiesuguseile, kes me läksime siit tänavakingadega ja tahtsime ka mägedes pikemaid rännakuid kaasa teha. Noh, sai tehtud seni, kui enam oma tervist ei võinud usaldada. Pärast tuli harrastada vaid kergemaid jalutus-käike laagris ja ümbruskonnas.

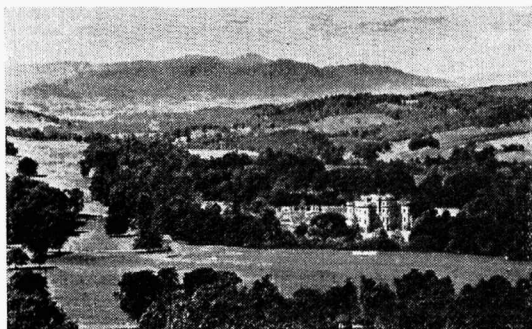

Nurgake suurlaagrist

Vaatleja silmale on maastik imekaunis: mägede ahelikud, siis jälle lagedamaid kohti ja väljavaateid kaugemale. Metsa ei ole, kuid põõsaste hekkide read mõjuvad kui suured iluaia kaunistused. Paiguti voolavad jõed, peegelsiledad järved mägede vahel, ja nii me matkame maastikul, paari kilomeetri kõrgusel merepinnast. See suurepärase treening on vastupidavuse ja karakteri tugevdamiseks, sest ees on kindel eesmärk ja siht. Mägedes jalutavad suure villaga lammaste karjad ja väikesed jänesed, neid hüppab isegi jalapealt jooksu ega ole ime, kui mõni tormab jalgade vahelt läbi. Taimestikuks on kanarbik ja sammal.

Mäest ülesminek on hea visaduse proov, väga põnev ja huvitav, allatulek on aga väga vastu-meelt, kuna peaaegu kõik osavõtjad kurdavad alla tulles valude üle põlves. Jah, eks seegi sport nõua palju harjumist ja harjutamist.

19. juulil, hoolimata vihmast, koguneb kesk-päevaks laagrisse rohkesti külastajaid, sest kella 3 paiku on kavas ette nähtud rahvuste

Šoti maastik, kus toimus suurlaager

defilee ja ettekanded. Nii marsime meiegi jälle oma trikolooriga. Ettekanded väljakul on üsna huvitavad. Inglased esinevad võimlemisega ja massilise telkide püstitamisega: nagu seened vihma käes kerkib sada telki ühekorraga. Lichtensteini noored vesihallides mantlites laulavad paar heakõlalist rahvuslaulu. Muusika helid valjuhääldajate kaudu tõstavad meeleolu. Šoti torupill on kena muusikariist, kuid pikapeale tüütab see ühetooniline joru.

Laagris liikudes võib iga päevaga märgata, et laager täieneb sisuliselt ja ka tehniliselt küljest, ning on tõsi, et laagri ehitamine kestab kuni selle mahalõhkumiseni. Inglise laagreisse on tekkinud tootemitenä puust suuri lõvikujusid, krokodille ja leidlikud poisid on kõikjal laagri einelaudade juures mahapillatud papist valged jooginõud kokku kogunud ja neist ehitatud pika lookleva „mao“.

Retk golfimängu sünnimaale.

See õnn sai meile osaks 21. juulil. Asusime juba kesk hommikul onnibustel teele. Lõppsihiks oli St. Andrewi linn. Sealne linnavalitus oli saatnud meile küllakutse ja hulga luksusomnibusid sinnaõiduks. Reis läbis kauneid Šoti maakohti.

St. Andrewi linnas pakuti meile algul sealsete skautide poolt jooke, puuvilja ja jäätist. Huvitav oli selle ajaloolise linnakese vaatlemine, kus

küllastasime vanu lossivaremeid, maa-aluseid vanglaid ja piinakambreid, mis on nüüd kui muuseumid vaatlejaile. Erilist huvi pakkus hiigla vanaaegne katedraal, mille torni tipust võisime saada ülevaate sellest kuulsast golfilinnast ümbrusest, just ümbrusest, kus on hiigelgolfiväljakud.

Mis on golf? Meie pool nimetatakse seda vahest laiskuse mänguks, kuid tõeliselt näib, et see on isegi üks suurimaid väliseid hasartmänge, kui nii ütelda tohib. Sest palli golfikepiga kaugusse teatud lipu suunas lüües samutakse löögikeppe kaasa haarates edasi, peatatakse ja rivaalid hakkavad nüüd kordamööda igaüks oma palli veeretama, et see viia lipu all olevasse auku. See saavutatud, antakse uus suurlöök järgmise kaugel asuva lipu suunas, asutakse „biljardeerima“ ja nõnda edasi, kuni on läbistatud paarkümmend lippu... Minulgi oli võimalus ühe lossi juures külaskäigul katsetada golfimängu. Esialgu vibutasin kepiga palli asemel õhku paar head lahmakat ilusa roheline muru küljest. Jah, põnev on too mäng küll ja mulle sai see esimeseks „hasartmänguks“.

Poistele on golf aga luksuslik lõbu. Poiste peamiseks mänguks on kriiket. Selle juures on löögivahendiks piklik, labidatoline puust mõla. See mäng oleks väärt meilegi sisse tuua. Miks ei võiks sel meie juures olla samasugune menu kui näiteks korv- või võrkpallil, mida isegi spordipõlgurid mängivad hea meelega? Kriiket aga sobiks poistele seda paremini.

Kui olime selle kuulsa linnakesega tutvunud, seadsime sammud raekoja suunas, kus linnavalitsuse poolt oli ette nähtud vastuvõtt. See oli ka erakordselt pidulik. St. Andrewi linnavalitus oli asunud pidulikult ametirõivastuses terves koosseisus saali sissekäigu lähedale. Ülemsekretär nimetas iga saabuja nime, millele järgnes esitlemine kordamööda.

22. juuli hommikul jälle laagris ärgates selgus, et sadas korrapäraselt vihma ja oli jahe. Tegime imestunud šotlaste pilkude all korrapäraselt võimlemist ja hakkasime üksteist taga ajades üle nõõri hüppama, et sooja saada. Pärast seda sõändasin minna isegi karastava külma duši alla, mis mõjus hommikul väga hästi.

Samal päeval võrdlemisi kõva vihmajärgu all teostus etendus peaväljakul. Ettekannete osas oli üllatuseks austraallaste esinemine. Nad esitasid süsimusti pärismaalasi oma metsiku tantsuga. Noh, oli neil vaesekestel pärast tegemist endi puhastamisega. Siiamlased esitasid kestmängu oma pallilöömises nii, et pallile löödi oma 40 hoopiga ära enne kui see maha langes. Lichtenstein laulis oma tavalist laulu ja egiptlased esitasid võimlemist.

Õhtul olime Prantsuse vanemskautide lõkkelule. Peale huviküllase eeskava jagati seal kogu pealtvaatajaskonnale prantsuse kompede. Hästi õnnestus neil hukkuva laeva demonstratsioon, kus oli nii palju nalja ja lõbusat traagikat.

23. juulil oli päris „rahvusvaheline“ ilm — tublisti vihma, külma ja veidi päikest. Avaldati „kahetsust“, et lumi veel puuduvat. Rahvast aga küllastas laagrit keskpäeval jällegi väga rohkesti.

Suurlaager vastab oma üldilmelt omaette linnakesele, kuid ta on telklinn. Nii

ei puudunud seal asutused, nagu einelauad, pood, kemikaalide- ja fototarveteäri ühes habemeajamise osakonnaga, eriraamatukauplus, pank, postkontor, informatsioonibüroo, matkabüroo, postkaartide müügilauad, suur lugemise ja kirjutamise saal, muidugi hiigeltelgina. Samas oli avatud ka kogu maailma tähtsaimate ajalehtede ja ajakirjade müük. Postkontoriks oli liikuv postiasutus, mis enesest kujutas luksusomnibust, mis külje pealt oli avatud mitme luugi kaudu, mahutades endasse eraldi posti- ja telegraafiosakonna ja markide müügiautomaadid. Väga rohkete mootorsõidukite jaoks ei puudunud ka erirajoon autopargina. Mis aga eriti meisterlikult oli korraldatud, oli veevärgi torustik, nii et igas vähemaski laagriosas oli oma korrapärane duširuum ja pesemiskraanid ega puudunud ka altkõetavad anumad vee soojendamiseks. Erikvartaali võtsid enda alla toitlusaiad.

Laagri lõpupäev või pidu lossi õues andis kõige selgema tunnistuse šotlaste rohketest traditsioonidest ja omapärastest kommetest. Nii alati juba kaks päeva enne laagri lahkumist kohaliku lossi Monzie Castle omaniku korraldusel kahe suure härja praadimist parimate šoti kokkade poolt väljas lageda taeva all. Härjad, nahk maha võetud, olid asetatud rippuma läbiaetud raudoradele, ja mitu sülda sealsetes oludes kalleid küttepuid tuli süteks põletada, et suuri tuliseid süsi siis suurtel raudpannidel praetavatele härgadele alla panna. Nii kestis see praadimine öö-päeva ja kogu suurlaager täitus „magusast“ praehõngust. Kogu suurlaagri koosseis oli kutsutud lossi õue, kus härjad olid praetud. Torupilliorkester lossi katusel mängis vahet pidamata. Äkki algas orkestri meeskonna keskel rüüselmine: kaks orkestranti hakkasid sõna otseses mõttes rüüselma ja teised julgustasid neid veel pealegi, kuni juhtus katastroof ja üks orkestrantidest paisati teise poolt katuselt alla. Üldine jahma-

tus. Siis selgus, et allalennanu polnudki inimene, vaid hästi järeleaimatud šotlase riietuses inimesesuurune vahast nukk. Kohe toodi suur must kirst ning „surnukeha“ paigutati kirstu ja kirstule hoiatusplakat teistele, et nii juhtub iga tõrkujaga... Öhtul viimisel suurlöökkel põletati see kirst kogu selles peituva „paha vaimuga“ erilise tseremooniaga.

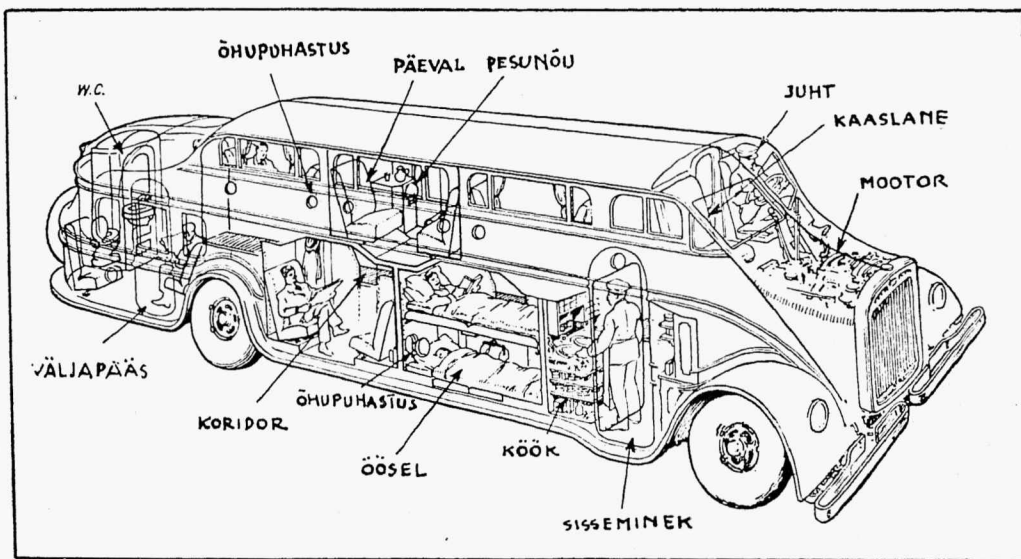
See traditsioon täidetud, järgnes šoti rahvuslikus spordiharus — palgiviskamises — võistlus. Sellest võisid osa võtta vaid kõige tugevamad vanemskandid, kes oma kaalult lähevad vähimalt raskekaalule, sest juba palgi püstitajamine on omaette vägitükk. Siis haaratakse palk püstiolekus maapinnalt sülle, millele järgneb heide kaarega läbi õhu, nii et palgi teine ots langeb omakorda maapinnale ja vibutab veel kord palgi üles. See on õigemini palgi kaugusse heitmine.

Sellele järgnes üldine „pidusöök“, milleks olid üles seatud mitmekümne meetri pikkused lauad, kaetud üleni umbes 10 sm kõrguse koo-giga, mille küljest kokad lõikasid suurte nuga-dega tükikesi ja jagasid 3500 inimesele. Kõi-gile jätkus sellest pruunist, meie piparkoogi taolisest mõrust ja pealt suhkruvaabaga kaetud koogist. Kõik söid, kuid tükike ära söödud, oli söögiisu meil küll vähimalt pike-maks ajaks kadunud. Torupilliorkester aga hüürgas vahet pidamata.

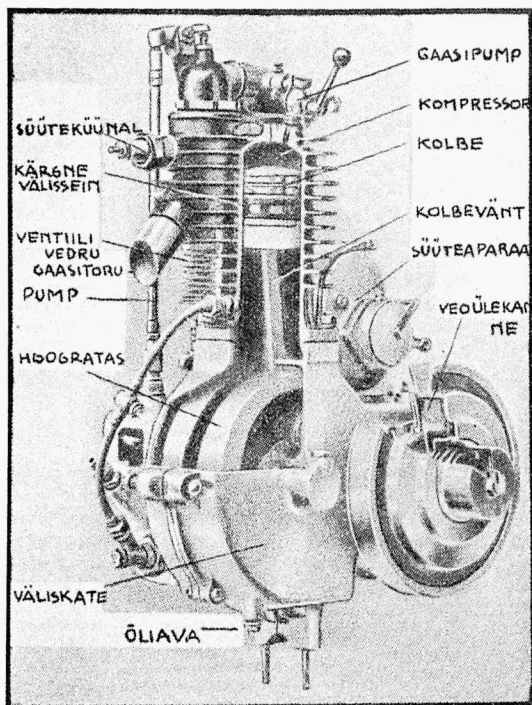
Viimseks numbriks oli härjaliha jaotamine kogu laagri-le.

Mitte vähem huvi pakkuvaks lossiomani-ku pidupäevast kujunes samal öhtul peetud laagri üldine viimne suur lökketuli. Suurlõke ja üht-lasi ka laagritegevus lõpetati Inglise hü-mi-ga.

Järgneval hommikul „kolis“ kogu suurlaagri koosseis Edinburghi linna, kus järgnevat kolme päeva kasutati veel linna ja maa vaatamisvää-ruste külastamiseks.

Pikamaa-reisiomnibus (vt. kirj. järgmisel leheküljel)

Pisut

Miljonid poisid kogu maailmas seisatavad iga päev imetledes auto ees. Neid rattaid, võlle, vanti, torusid, mis seal sees on! Mis salapärane jõud selle kõik ometi käima paneb?

Tegelikult on asi üsna lihtne.

Võib-olla olete näinud, kuidas isa võtab vestitaskust tulemasina, vajutab selle nööbile, kuidas siis tekivad sädemed ja masinas olev bensiin või piiritus plahvatab põlema. Umbes samasugune lugu on ka autoga.

Auto käimapanijaks on plahvatusmootor. Mootori tähtsaimaks osaks on tsilindritaoline õõnes kompressor — ruum, kuhu pumbatakse bensiini ja õhu segu. Selle segu süütavad erilise küünlal elektrisädeme abil. Tekib plahvatus ja sellega hulk gaasi, mille surve kompressoris liikuva kolvi paiskab teise otsa. Kolvil on küljes vänt, mis on ühenduses hoorattaga. Vänt tõukab hooratta liikuma. Ratta hoog viib vända abil kolvi uuesti kompressoris algseisu ootama uut plahvatust ja jõutõuget. Hooratta läheduses asetseb tarvitatud määre ja

Sõbrad-poisid

Are Lee

Teisel pool pööningu otsas oli ka tuba, aga seal keegi ei elanud. Seda tarvitati vana koli panipaigaks. Kastid raamatute, vanade ajakirjade ja paberitega, vanad moestlänud riided ja kübarad, tuhmunud maalid ja raamideta trükipildid olid kuhjatud kolmejalgsete toolide ja lagununud riulite vahele.

Teises pööningukambris elasid Kala-Juuli ja Karli. Ega Kala-Juuli olnudki Karli tädi õige nimi. Teda kutsuti nõnda seepärast, et ta majades suitsukalu müütades alati ütles: „Ega Kala-Juuli vanu kalu müü.“ Sellest siis jäigi talle nimeks Kala-Juuli.

Karli oli minuvanune. Tema käis linna XX algkoolis, mina „Vestus“.

Ena ei lubanud mind Karliga koos mängida ja ega ma ka ise hästi tahtnud. Ta suurustas liig palju. Kui me koolist tulles kohtasime, kiitis ta alati oma kooli poisse nii, et lihtsalt paha oli kuulda. Tahtis teha oma kooli teab kui tähtsaks. Nagu see oleks mõni asi, et nad tulid

teatejooksus teiseks. Tulgu aga vastu ujumises. Iga naks saavad lüüa.

Muidu oli Karli sõber-poiss küll. Ta oskas mängida malet ja ehtas endale detektorvastuvõtja, mille tahtis nüüd lampaparaadiks ümber ehitada. Ka matemaatikat oskas ta paremini kui mina. Aga saksa keelega oli ta pigis. Selles olin mina temast alati üle.

Täna ma ootasin Karlit. Nendel oli ka viis tundi ja ta sai samal ajal lahti kui mina.

Tegin, nagu ma ei näeks teda, kui ta vilistades tuli kõrvaltänavast. Ma ei tahtnud näidata, et teda ootasin. Pealegi on Karlil hirmus mood alati oma koolikotiga vehkida, kui tal jälle millegagi on suurustada. Nüüd ta vehkis ka.

„Meie klass tuli pesapallis kooli meistriks!“ hüüdis ta juba kaugelt.

Mina pesapallist suurt ei hooli, võrkpall on palju parem. Meie klass on võrkpallis alati esimene olnud.

„Kas teil võrkpalli ka mängitakse?“ küsisin kiuste, et Karli pesapallijuttu pisut taltsutada.

autost

õlijätete ava. Kompressoris tekkinud ja liigseks muutunud gaas pääseb välja gaasitoru kaudu. Et kompressor ei läheks liiga kuumaks ega tekitaks enneaegset süüdet, selleks on ta välissein k ä r g n e, mis suure pinna juures võimaldab kiire jahtumise.

Ja see on kõik, muidugi peajoontes.

Iga popsu juures, mida käivalt mootorilt kuulme, teostub üks süüde, plahvatus ja jõu ülekandmine. Need liituvad aga kiirel käigul omapäraseks põrinaks, kuna pidev töötamine vajab pidevat jõudu.

Saadud jõud antakse veomehhanismi kaudu kas esi- või tagarattale, mis hakkab veerema ja auto paneb liikuma.

Viimasel ajal on autod arenenud kahes suunas — kiirus ja võimsus. Ühtede autode ehitamisel püütakse selle poole, et see oleks võimalikult kiire. (Major Segrave sõiduki „Kuldne Nool“ tunnikiirus oli 377 kilomeetrit.) Teine pilt näitab meile suurt pikamaa reisiomnibust, mis oma mahutavuse ja kahe korraga võimaldab rei-

sijaile igasugust mõeldavat mugavust. Viimne pilt kujutab lähedast muistendit moodsal kujul, mille pealkirjaks on „Ärakadunud poeg“.

Tasa Edur.

Karli tahtis just midagi ütelda, kui nägime eespool inimesi kobaras seismas ja midagi vaatamas.

„Mis seal võiks olla?“ hüüatas Karli. „Tule!“ ja ta pistis jooksu.

Mina jooksma ei hakanud. Mis seal ikka võis olla. Pealegi ema ja tädi Müller ütlesid alati, et on ebaviisakas tänaval tormata.

Limonaadivedaja hobune oli kukkunud libedal teel ja murdnud või välja väänanud jala. Hobune oli sirakil maas ja lõõtsutas, luristades õhku läbi suurte ninasõõrmete. Rangid pigistasid teda kõrist ja sedelga pingul rihm soonis sügavale looma vabisevasse nahka. Teine vankri ais oli kukkudes jäänud looma alla ja murdunud.

Limonaadivedaja ei osanud midagi ette võtta. Hobune rapsis jalgadega ja lõõtsus, valged silmamunad välkumas. Inimesed karjusid, et päästku mees ometi rangid lahti, muidu kägistab loom enda ära. Teised jälle soovitasid sedelgarihma valla lasta. Üks vana tanta patsutas hobusele kaelale, ise haliseses: „Vaene hobu, vaene hobu.“

Mees ei osanud ikka veel midagi peale hakata. Seisis ja vahtis, nagu oleks äkki juhmiks jäänud.

„Säh, hoia mu kotti,“ müksas äkki Karli mulle külge, surudes oma raamatud minu kaenlasse. Siis puges ta inimeste vahelt läbi ja vallandas osavalt rangi rihma. Hobune sai kohe vabamalt

hingata ja hakkas ägedalt jalgadega rapsima, et uuesti püsti saada. Karli päästis nüüd sedelgarihma ka lahti ja tõmbas rangi roomad üle aisastste. Hobune vabanes rakmeist ja tõusis puristades üles.

Nüüd sai ka limonaadimees tegutsemisvõime tagasi ja hakkas hoolega läbi katsuma hobuse jalga. Polnud häda midagi: luu oli terve, ainult nahk oli katki kriimustatud vastu tänavakive.

„Lähme minema,“ ütles Karli oma raamatuid võttes. „See tohman oleks hobuse peaaegu lämbuda lasknud,“ kirus ta, kui jatkasime teed.

Mina küll ei oleks sellega hakkama saanud. Pealegi ei tea ma midagi hobuse rakendusest. Ma poleks julgenudki minna sedasi askeldama, kui kõik vaatavad pealt. Küllap nüüd Karlil on jälle hea võimalus praalida ja suurustada.

„Kas sinule ka hobused meeldivad?“ küsis Karli äkki.

„Isal on auto, ma pole hobuseid palju vaadanud.“

„Minule küll hobused meeldivad. Mu onul on talu Viljandimaal. Suvel olen ma alati seal ja siis saab ratsutada, kui tuleb hobuseid koplisse viia või neid sealt ära tuua.“

Tahtsin, et Karli tuleks täna meile. Seepärast ma teda ootasingi. Matemaatika-vana andis jälle igavese portsu ette ja rääkis midagi klassitööst. Mõtlesin, et Karliga koos läheks õppi-

mine kergemalt. Kui vaid ema lubab teda meile tulla.

„Tule täna meile, ma näitan sulle midagi,“ tegin sellest juttu.

„Kas su ema lubab?“ kahtles Karli.

„Küllap lubab. Ma mõtlen midagi välja, nii et ta ei saa keelata. Tule pärast lõunasööki hoovi, siis ma ütlen, kas saab.“

Tädi Müller oli meil. Mina teda hästi ei salli. Ta on selline viriseja. Ikka ta kardab, et ma külmetan või jään mumpsi või midagi muud. Ja siis ei tohi ma minna hoovi ega palja peaga välja.

Rääkisin emale, kuidas Karli päästis hobuse, ja küsisin, kas ta võiks täna meile tulla.

Rääkisin seda hobuselugu nii ilusasti kui oskasin. Lootsin, et ta siis lubab kergemini. Küllap ema olekski lubanud, aga siis hakkas tädi Müller jälle peale:

„Sõge poiss niisugune. Hobune oleks võinud ta maha lüüa. Ega see nali ole, hobusel ju rautatud kabjad. Ja sina ka topid oma nina igale poole ning ajad ringi igasuguste uulitsapoistega. Oleksid ise ka saanud hobuselt lüüa või jäänud rataste alla! Häda kohe sinuga! Kasvata ja õpeta, aga ikka kipud tegema üleannetusi ja valmistad südamevalu oma emale. Eks need ole need tänavasõbrad, kes inimesi ikka veavad laiale teele.“

Nüüd oli asi mokas. Ema hakkas ka riidlema ja keelas mul hoopis läbikäimise Karliga.

Olin hirmus vihane tädile ja ütlesin, et tean küll, et ta kannab valejuukseid (tädi oli hirmus uhke oma ilusate juuste üle.)

Siis pidin minema nurka ja jäin ilma magus-söögist.

Matemaatika tuli teha ja ma lootsin Karlile. Tuli midagi ette võtta.

Karli tuli hoovi ja ma ütlesin, et tädi Mülleri pärast ei saa meile tulekust täna asja. Tõin

välja oma palli ja mängisime pisut. (Meie aknad on tänava poole, nii ei võinud ema näha, et ma Karliga mängisin.)

Küsisin, kui kaugele Karli raadioaparaadi ehitamisega on jõudnud, kuna see on asi, mis teda alati kõige rohkem huvitab. Mul oli oma plaan sellega.

„Ega sa teda oska valmis ehitada,“ ütlesin nöökavalt.

„Miks ei oska, ta mul peaaegu juba valmis,“ sai Karli ägedaks. „Tule ja vaata, kui ei usu!“

Kahtlesin siiski veel. Tahtsin, et ta tungivamalt kutsuks.

„Tule kohe. Tädi läks linna ega tule nii pea. Olen üksi kodu ja võin sulle näidata, et oskan. Mul on veel elektrikell ja morseaparaat. Tule ja vaata.“

„Ema ei luba mind pööningule,“ ütlesin. „Aga tead, ma ütlen, et lähen Johansonide juure. Me Eerikuga vahel õpime koos. Seda ema lubab küll ja siis ma lipsan pööningule. Pean muidugi raamatud ühes võtma.“

Mu plaan läks ilusasti läbi ja „mati“-raamat kaenlas ruttasin pööningule.

Pisut hämar ja õudne oli seal. Pehme muld summutas sammude kaja. Valgus tuli kusagilt kaugelt katuseaknast. Jube hakkas. Ruttu lidasin üle pööningu.

Karli oli seadnud kõik oma aparaadid lauale ritta. Mina nende vastu küll suurt huvi ei tundnud, kuid Karli seletas õhinal raadiolampidest, võredest ja takistusest. Mina sellest küll midagi aru ei saanud.

„Pea kõik ise tegema ja muretsema. Tädi ei anna mulle sentigi raadio jaoks. Seepärast mul lähebki nii palju aega,“ kurtis Karli. „Nüüd saan ta siiski varsti valmis. Teenin ise raha ja ostan kõik vajalise.“

Kuidas oleks, kui

Kuidas teile meeldiks, kui kõik oleks teisiti kui praegu? 1) Kui lehm võiks lennata. 2) Kui jänes oleks kardetav kiskja. 3) Elevantid tillukesed koduloomad.

See jutt oli jälle lausa suurustamine.

„Kuidas sa mõtled teenida?“ kahtlesin ma.

„Tead, mul on idee. Hakkam koguma marke. Müün neid ja vahetan. Mul on juba mitme välismaa margikoguja aadressid, kes saavad häid marke Eesti markide vastu. Nüüd kogun koolis poiste käest Eesti marke ja kui 500 on täis, saadan ära. Esimese saadetise eest sain jõe- vahvaid Tuneesia, Iiri ja Sierra-Leone marke. Nende eest saab head hinda.“

„Mul on suur karbitäis igasuguseid vanu marke.“ ütlesin. „Isa laseb kontoris kõigilt välismaa kirjadelt margid ära võtta ja toob mulle mänge.“

„Too nad ükskord mulle näha,“ oli Karli kohe asjast huvitatud.

„Kui aidad mul need matemaatika-ülesanded valmis teha, saad nad endale,“ ütlesin.

Ega ma tahtnudki, et ta kõik mu ülesanded oleks valmis teinud. Ma ise tegin puha valmis, ainult ta pidi vaatama, kas need olid õiged. Veendusin, et ta oskas matemaatikat tõesti paremini kui mina. Ta muudkui arvas aga kokku, jagas ja korrutas. Tulemus oli alati õige. Minul võttis see poole rohkem aega ja tulemus kippus ikka vale olema.

„Tead, sa aida mind matemaatikas, mina aitan sind saksa keeles,“ ütlesin, kui ülesanded olid valmis.

Karli otsiski kohe oma saksa keele raamatu välja ja hakkas lugema. (Neil on sama raamat mis meil, ainult nad on paar tükki meist maha jäänud.) Ta hääldas valesti ega teadnud sõnade tähendust. Lugesin talle ette ja siis läks ka temal juba paremini.

Kui koju tagasi jõudsin, küsis ema, kuidas Eeriku käsi käib ja kas Johanson tädil lubas meile tulla. Pidin just ütleva, et ma ei tea

Eerikust midagi, aga siis tuli meele, et ma ju ema teada sealt tulingi.

Ütlesin siis, et kõik oli hästi, ja läksin oma tuppa.

Enne magamaminekut mõtlesin, et Karli on ikka sõber-poiss küll.

Rehetont

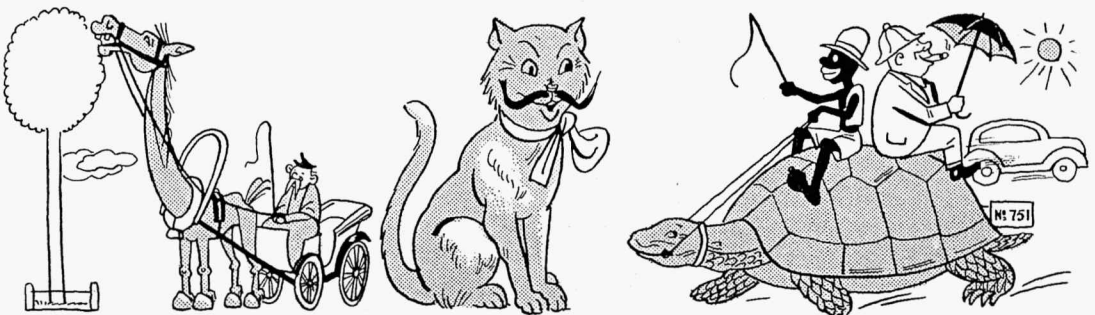
Isa küttis reheahju,
Partele viis vihud.
Teri täis me pihud,
Kilkasime suitsus.
Saabus õhtu.

Mina olen rehetont!
Taat, kas kuuled!
Sahistan ja loobin põhku.
Parred suured,
Mulle kõrred.
Olen must,
Mul jäära sarved,
Olen tont.
Kas sa ei kohku!

Reheahjus lõomas känd,
Partelt kukkus kõrsi.
Ahju ees käis tondimäng,
Üks seal püüdis teisi.
Siis, kui üles tõusis ving,
Taat tõi küpsi kaale.
Naerust rõkkas laste ring —
Tont sai õõnsa koore.

Are Lee.

kõik feisiti oleks

4) Kui hobune omaks kaelkirjaku kaela. 5) Kui kassil oleksid päris „viktitud“ vuntsid. 6) Ja kui kilpkonn oleks suur veoloom.

Hiljuti küsis

minult keegi teie seast, missugused raamatud õigupoolest on head ja missugused ei ole.

Minu arvates on head kõik need raamatud, mis lugejat ühel või teisel viisil rikastavad. Raamat võib näiteks meie teadmiste tagavara suurendada, meie silmaringi laiendada, meie mõtlemisvõimet arendada ja meie tunnete maailma avardada. Igal seesugusel juhul on tegemist hea raamatuga.

Raamatut lugedes peaksime alati küsima, mida on raamatu autor meile ütelda tahtnud. Vastus sellele küsimusele selgitab kohe, kas meil on tegemist hea või halva raamatuga. On raamatus kujutatud elupilt võlts, siis ei saa raamatut nimetada heaks raamatuks. Võlts elupilt võib meile meeldida, me võime selle mõjul ilutseda ja unistada, kuid need ilutsemised ja unistused ei rikasta meid, kuna neile varem või hiljem peab järgnema pettumus. Iga pettumus aga tähendab vaesemaks jäämist.

Teine noor sõber küsib, kuidas suhtuda ajaviitekirjandusele: kas seda tohib üldse lugeda või ei tohi. Küsiks in vastu, kuidas suhtuda laste ja noorte mängudele ja muile ajaviiteile? Raske on kujutleda säärast noort inimest, kes iialgi ei jookse, vallatle ega kukerpallita. Ajaviiterraamatut võiks võrrelda kergete ajaviitemängudega. Niisugused mängud ei anna küll seda, mida annab sport ja tõsine kehaline töö, kuid ega seepärast mängu saa hoopis ära keelata. Korralikult kirjutatud ajaviitejutt on mõnikord üsna mõnusaks meelelahutuseks.

Laiduväärt on ajaviitekirjanduse lugemine siis, kui muud midagi lugeda ei tahetagi. Lõbus mäng on ju mõnus asi, kui mängitakse muu seas, vahete-vahel; ükski inimehe ei saaks aga mängida hommikust õhtuni, päevad otsa. Kuid

või aastaid kestev mängimine ja lõbutsemine pole kujuteldav, sest see viiks meid meeleheitel oma vähepakkuva ja vähenõudva ühekülgusega. Inimese loomus nõuab kõigi võimete tegevusse rakendamist nii kehalisel kui ka vaimsel alal, ajaviide, niihästi kehaline kui ka vaimne, aga jätab suurema osa inimese võimeist tegevusetu. Kui keegi kas kehalisest või vaimsest laiskusest hakkaks ajaviidet eelistama kõigile pingutavamatele tegevustele, siis hävitaks ta seesuguse laiskusega parima ja väärtuslikema osa oma isiksusest. Lugemine on vaimne tegevus, ja kes ainult ajaviiteks loeb, see takistab oma vaimsete võimete arengut.

Suhtumine kirjandusele nõuab niisama palju otsustusvõimet kui suhtumine igale teisele elunähtusele. Et vahet teha hea ja vähem hea või vähem hea ja hoopis halva raamatu vahel, selleks peab meil olema kindlalt väljakujunenud seisukohti ja tõekspidamisi. Kes suhtub raamatule ja lugemisele teadlikult, sellele peaks ka ajaviitekirjanduse küsimus olema ilma pikema jututa selge.

Jah, aga kuidas õppida raamatule „teadlikult“ suhtuma? Kuidas õppida õigesti otsustama raamatute üle? Eks niisama kui õpitakse õigesti otsustama kõigis muiski asjus. Otsustada võib see, kel on kogemusi ja kes oma kogemustest on harjunud tegema järeldusi, neid omavahel võrreldes. Otsustada võib see, kes on harjunud mõtlema. See pole veel otsustamine, kui ütleme, et see või teine raamat on „vahva värk“. Otsus olgu põhjendatud ja üksikasjalisel formuleeritud; siis alles on otsusest kasu meile ja võib-olla teistelegi.

Eelseisva raamatunädala puhul tuleme nende küsimuste juure veel kord tagasi.

M. Sillaots.

Kas saab olla nähtamatu?

Oleme vist kõik oma lapsepõlve unistusi soovinud olla nähtamatud, et teostada tegusid, mida teiste silmad ei näeks. Kuid see on jäänud unistuseks.

Sest kui õnnestuks inimene teha klaasina läbipaistvaks, oleks ta ikkagi nähtav, kuna me ka klaasi näeme. Nähtamatust esemest peaksid kõik valguskiired läbi minema. Kuid selliseid esemeid pole, kuna igalt esemelt osa kiiri peegeldub tagasi, mis ta teeb nähtavaks. Klaasist mees oleks siis samuti nähtav nagu me näeme lambi- ja aknaklaasi.

Kuna pole võimalik jääda sootuks nägematuks, siis jääb veel võimalus end teha võimalikult vähe nähtavaks. Seda oskavad loomad suurepäraselt. Nii ümbritseb mereelukas seepia meres end kunstliku tinditaolise pilvega, mis teda varjab. Seda on ka inimene õpinud ja kasutab sama võtet sõjalaevade varjamiseks — suitsupilvedega.

Teine selline võte on kaitsevärvus. Sõjas kannavad miljonid mehed kaitsevärvi riieid, isegi vankrid, autod, lennukid j. t. sõjamasinad omavad kaitsevärvuse.

Kaitsevärvus on olukord, kus mingi ese meie silma võrkkiilet ärritab samal määral kui ta ümbrus. Mida enam aga ese meie silma ärritab, seda selgemini ta on nähtav.

Aasal liikudes ajame igal hetkel üles hulga putukaid ning loomakesi. Kui me neid aga ligemalt vaadelda tahame, siis ei märka me neid enam. Alles siis, kui maha istume ja õige teraselt vahime, näeme rohukõrrel heinaritsikat. Samuti silmame nüüd ka liblikat heinalhel. Kuid ta tiibade säteandavad värvid näiksid nagu tuhmunuina; need on nüüd koos ja tiibade alumiste külgede värvus sarnleb läheduses olevate kolletanud ning varisenud lehtede omaga. Näeme, et tänu oma kaitsevärvusele abitud loomakesed võivad end varjata; tänu kaitsevärvusele võivad ka kiskjad oma saagile märkamatuks läheneda.

Kaitsevärvus esineb ainult metsloomadel. Koduloomad seda ei vaja, kuna nende eest hoolitseb inimene isegi.

Kujutleme, et kodupardi perekond satub kuidagi metsikusse olekusse. Siis hääbuvad kiskjate läbi just need pojad, kes oma ümbrusest enim silma paistavad, kuna ellu jäävad need, kelle värvus neid teeb ümbruses märkamatuks. Nii tekib ja arenebki kaitsevärvus.

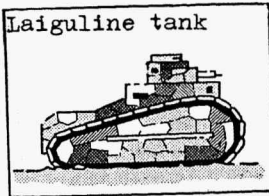
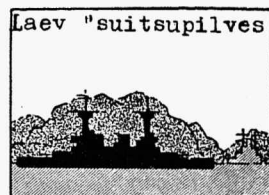
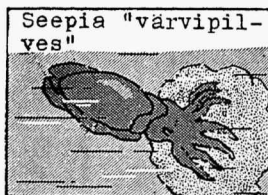
Eriti rohkesti omavad kaitsevärvust putukad. Liblikas, kellest eespool oli juttu, ei vaja lennul kaitsevärvust, kuna jälgijal on lennust teda raske tabada. Kuid kui sama liblikas maale laskub, on ta palju ohtlikumas olukorras, ja sellepärast võtavad ta tiivad nüüd kaitsevärvuse, kuna liblik laskub vastavasse kohta. Nüüd võib ta rahulikult puhata. Teda pole isegi mõne sammu kauguselt enam näha. Kui me mõnd puutüve hoolikalt vaatleme, siis näeme sel hulga putukaid ja liblikaid, keda me algul tähele ei pannud.

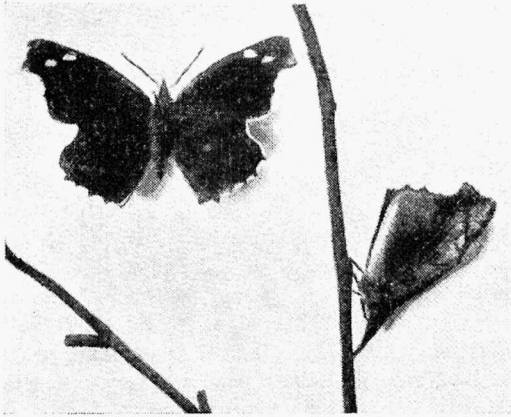
Kuid kaitsevärvusel on ka oma pahe: see sobib ainult vastavasse ümbrusse. Äkiline lumesadu võib jänese kaitsevärvuse teha sootuks kasutuks.

Ka inimesed on püüdnud kaitsevärvust kasutada. Näeme sageli imestades, et autod, tankid, laevad ja kahurid värvitakse eriti karjivate värvidega laigulisteks. Kui neid lähedalt vaadata, paistavad nad eriti selgesti silma. Kuid teatud kaugusest vaadates läheb nende selgus kaduma ning muutub ähmjaks.

Millest see tuleb?

Teame, et mida väiksem on ese, seda väiksem on ta nähtavus. Laiguliseks värvimisega purustatakse suur pind paljudeks väikesteks pinda-

Kokkutõmmatud tiibadega liblikas näib puulehena

deks. Sellist „värvimist“ leidub ka looduses, näit, sebral, tiigril jne.

Kaitsevõrusele on ka vastandolukordi. Herilased, vaablased ja mesilased ei torka silma mitte üksi oma eredate värvidega, vaid nad nagu kriipsutavad eriti alla oma ilmutist lennuminaga. Miks?

Isegi meie teame juba oma esimesist eluaas- taist peale, et nende loomadega ei maksa naljatada! Sama teab nähtavasti enamus putuka- sööjaid, kuna need samuti hoiuvad nõela- kandjaist. Neile putukaile pole vaja kaitsevõr- vust — otse vastupidi, neile on tähtis, et iga- üks neid ära tunneks ja mitte eksikombel alla ei neelaks.

Aga lepatriinu? Tema ergad värvid on vist talle õnnetuseks?

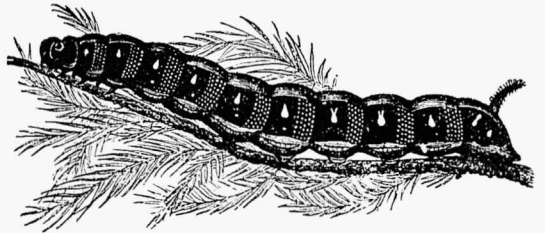
Oo, ei! Pakume lepatriinut mõnele linnule või sisalikule, vaatame, kas nad puudutavad teda. Ei. Ta kehas on erilisi mahlu, mis teda

teevad vastikuks toiduks. Sellepärast on te- malegi ere värvus kasulik.

Kaitsevõrusele lähedane vahend on kait- sevorm.

Rohukõrtel, taimevartel ja puuokstel näeme sageli putukaid, ussikesi, röövikuid, liblikaid, kes sarnlevad oksale, lehele või kõrrele. Libli- kas asetab isegi oma tundlad vastu oksa, mis sarnlevad nüüd lehevarrele.

On ka seesuguseid juhtumeid, kus kaitsetu loomake omab vormi, mis on omane kaitstud loomale. Nii on olemas üks liblikas, mis sarnleb herilasele, ja terve hulk kärbseid samasuguse väli- musega. On huvitav, et isegi kauge sarnasus annab

Ööliblika röövik

kaitset. Mõnigi meist on huviga vahtinud öö- liblikate värviliste laikude ja muustritega röövi- kuid. Nende kehal asetseb kaks värvilaiku nagu silma. Kuulus loodusteadlane Weismann asetas sellise rööviku taldrikule, kus tavaliselt varblased käisid söömas. Varsti oli varblane kohal. Röövikut taldrikul nähes ta peatus sega- selt ega puudutanud toitu. Ja kuigi hiljem rida varblasi veel juure tuli, ei julgenud neist ükski taldrikult rööviku kõrvalt toitu võtta. Weismann järeldas, et rööviku laigud meenutasid lindudele väikesi madusid ja et nad teda sellepärast kartsid.

T a s a E d u r.

Valukunst

Sõbra juures oleme mõnikord näinud väikesi kujukesi, büste, nukke jne., mis meile eriti meeldisid ja milliseid sooviksime ka endale. Kahjuks pole neid aga igakord võimalik osta või saada.

Katsume siis sellist ise valmistada või, õigemini, teeme meeldivast esemest kipsivormi abil koopia.

Vormi tegemine ja kujukeste valu on võrdlemisi lihtne töö, kui oleme saanud kogemusi paari katse varal.

Valukunsti õppimiseks vajame paar kg ehituskipsi, veidi vaseliini ja värnitsat.

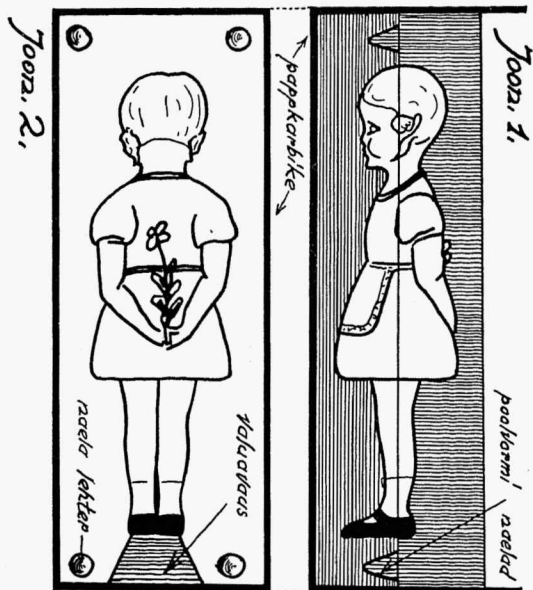
Näiteks sooviksime oma pisikesele õele kinkida kipsist koopia kumminukust, mida näeme joonisel 1.

Selleks tööks otsime mõne vana pappkarbi, mille pikkus ja sügavus vastaksid nuku mõõtudele (joon. 1). Nuku määrime sõrmede abil hästi õhukese vaseliinikorruga, et ta ei hakkaks kipsi külge. Siis valmistame kipsist ja veest kaunis vedela pudru (hästi segada!) ja valame selle pappkarpi kuni pooleni. Vaseliiniga kaetud nuku vajutame esiküljega ettevaatlikult kipsi sisse kuni pooleni (kumminukul on valujoon tavaliselt keskel ja nähtav) ja laseme kipsil tarduda, mis vältab umbes 15–20 minutit. Nüüd tõstame nuku ettevaatlikult tardunud kipsist välja. Kui nukk oli ainult pooleni vajutatud kipsi ja küllaldaselt igast kohast kaetud vaseliiniga, siis eraldub ta vormist hästi. Vastasel korral mitte.

Saime näopoolse poolvormi, mis joonisel on viirutatud põikjoontega. On vormi jäänud mõnesse kohta õhumullide tõttu lohukesed, siis katame, tasandame need kipsipudru abil.

Alustame seljapoolse poolvormi valu. Enne aga uuristame noa otsaga näopoolse vormi vabale kohale (joon. 2 näiteks

nurkadesse) lehitraolised augukesed, „naelte“ lehid. Neid on joonisel neli tükki, aga võib ka rohkem olla. „Naelte“ lehid seest ja kogu näopoolse vormi pealispinna katame vaseliiniga. Nüüd asetame nuku tagasi poolvormi (häälenööbi avause suleme vaseliinitatud vatiga) ja valame uut kipsiputru peale nii, et see kataks nuku (vaata joon. 1 püstjoontega viirutatud osa). Laseme kipsil tarduda. Siis rebime vormilt pappkarbikese. Lahutame poolvormid, mis peaks sündima raskuseta, ja tõstame nuku välja. Saime seljapoolse poolvormi, mis võib-olla vajab samasugust väikest parandamist nagu esimenegi pool. Uue vormi nurkadesse tekkis valuga neli koonusekujulist kühmu, poolvormi „naela“. Need „naelad“ peavad vormi poolte kokkupanemisel minema naelte lehitritesse: siis on vormipooled kohastikku ühtunud. Enne kipsi kivistumist lõikame noaga mõlemasse poolvormi valu-

avause. Sobivaim koht selleks on nuku jalgadealune (joon. 2 märgitud püstjoon-tega).

Asetame nüüd vormipooled kuivama (mitte pliidile: kips praguneb kuumuses) ja ootame, kuni kips kivistub.

Lõplikult pole meie nuku vorm siiski veel valmis.

Viimse tööna on tarvis kivistunud poolvormid seest paar korda määrida värnitsaga. On värnits kuivanud, siis on ka meie vorm valmis.

Asume valamisele, milleks on tarvis:

1. Vorm seest hästi katta vaseliiniga;

2. poolvormid kohastikku kokku panna ja tugevasti nõõriga kinni siduda;

3. valmistada kaunis vedel kipsipuder (mannasupi-taoline) ja kallata see valuavausest vormi. Valamisel raputame vormi, et kipsipuder täidaks kõik vormi osad. Muide, vedel puder võimaldab ka vormis oleva õhu väljapääsu.

See on kõik!

Kipsi tardumine sünnib nüüd aeglaselt (4—5 tundi). Selle aja möödudes lahutame poolvormid ja meie esimene valu on valmis. Noaga lõikame liigse kipsi jalge alt ja tasandame pinda nii, et valatud nukk seisaks püsti.

Täiesti kuivanud ja kivistunud nuku puhastame peene liivapaberiga, eriti valujooned, ja värvime ta soovi kohaselt nägusaks.

Vormi abil võime valmistada nüüd neid nukke nii palju kui soovime, kas kingiks õele, vennale, sõbrale, mõnele

vaeselelapsesele, annetuseks kooli loteriile jne. jne.

Üldisi juhendeid:

Esimesi katseid tehke ainult oma vanade asjadega, mitte võõraste omadega. Vormi võtmisel võite rikkuda eseme.

Suuremast ajast vormi võttes ärge paigutage seda kasti, vaid tehke keskjooele ümberringi savist vall. Kipsiputru (paksu!) tõstame nüüd lusikaga, alates poolvormi tegemist savivallist. Hiljem kõrvaldame savivalli, teeme „naelte“ lehtrid ja asume teise poolvormi tegemisele.

Paljudelt esemetelt ei saa vormi võtta kahe poolega, näiteks inimese peast. Kõrvad takistavad vormist väljavõtmist. Sellisel juhul tuleb vormi osi teha kolm, neli või rohkem. Niisugust tükivormi teeme järk-järgult, iga järgnevat osa saviga piirates ja mitte unustades „naelte“ lehtreid. Suuremate esemete valmistamisel nende kui ka vormi tugevdamiseks pange kipsi sisse traati, puuks või riiet jne.

Kui meil valukunst on selge, on väikeste kujukeste või nukukeste valamisel ehituskipsi asemel parem tarvitada puhastatud kipsi, mis on küll kallim, kuid täiesti valge ja kaunis.

Eelarve:

2 kg ehituskipsi	16 senti
Värnits + vaseliin	14 „

Kokku 30 senti

Märkus: Puhastatud kipsi saate kindlasti osta apteegikauplusest.

"NUPUVÖTTEID"

Väike nõks!

Klassitöö aritmeetikas. Õpetaja kirjutab klassitahvile järgmised ülesanded: 82×22 ; 75×35 ; 46×66 ; 15×95 ; 59×59 ; 33×73 ; 42×62 ; 23×83 ; 32×72 ; 68×48 ; 47×67 ; 29×89 .

Vaevalt on õpetaja lõpetanud viimase ülesande kirjutamise klassitahvile, kui Jaan Kangur, klassi üks parimaid ja nupukamaid õpilasi, kohalt üles tõuseb ja õpetajale edasi annab oma vihu üsja

tahvile kirjutatud ülesannete lahendustega.

Kuidas on võimalik antud ülesannete nii kiire lahendamine?

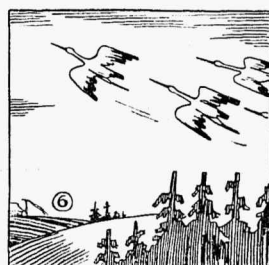
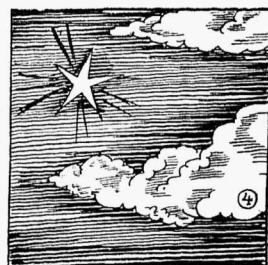
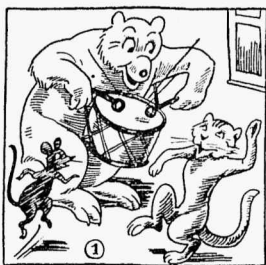
Kas olete suutelised võistleva kaasõpilase Jaan Kangruga?

Kui teil õnnestub avastada nende arvude lihtsustatud korrutamise saladus, siis kirjutage sellest „Meie Nooruse“ toimetusele hiljemalt 1. novembriks. Au-hinnaks on kaks ilusat mälestuseset.

Milliste üldtuntud laulude illustratsioonideks sobiksid need pildid?

Kirjutage „Meie Nooruse“ toimetusele sellest hiljemalt 3. novembriks. Sobivate vastuste saajate vahel loosime huvitava raamatu.

Olgem sääsilikud: kasutage „nupuvõtete“ lahendeid saates postikaarte! Tallinna meienooruslased võivad lahendid ise tuua toimetusse, mis asub Niiguliste 12 (Eesti Punase Risti Peavalitsuses) ja on avatud tööpäevil kella 9–14.30.

KIRJAKAST

E. V. — Nõmme. Ega kirjandil „Sügis on nii“ viga ole — päris korralik jutuke. Aga ta sobib sel kujul küll rohkem väiksemate laste ajakirjadele.

H. B. — Tallinn. Jalgrattamatka kirjeldus pole seekord hästi õnnestunud. Pealiskaudne ja igavavõitu teine. Harjuta aga edasi! Kirjutad, et me su töid ei avaldaks õige nime all. Selle vastu pole meil midagi, aga siis tuleb tööle peale nime ja aadressi kirjutada ka varjunimi.

E. P. — Vara. Kirjutad meile, et „mulle meeldivad „Meie Nooruse“ numbrid väga ja mul on kahju, et ma varem ei teadnud, et säärane ajakiri olemas on. Seni ilmunud „Meie Nooruse“ sisuga olen väga rahul ja võin teda kiita noorsoo ja koolide parimaks sõbraks. Soovin kõigile „Meie Nooruse“ toimetajaile edaspidiseks, et järgnevad numbrid meeldiksid sõpradele veel rohkem kui seni!“ — Meil on hea meel kuulda, et „Meie Noorus“ sulle meeldib. Aitäh heade soovide eest! Seda me püüame ikka teha, et iga uus number meeldiks meie sõpradele eelmisest rohkem.

J. L. — Riisipere. „Öökull“ ei sobi.

A. K. — Paldiski. Osakonda „Meie ise kirjutame“ ei pea toimetuses soovitavaks väga laialdaseks paisutada. Peagu igal koolil ja noorteorg-il on oma seinalehed ja ajakirjad ja need on sobivad noorte omaloomingu avaldamiseks. Trükitud sõna jäägu ikka eriti õnnestunud kaastöö jaoks. Kui sellist rohkem saabub, siis püüame omaloomingu nurka ka laiendada. Ka ei pea meie sündsaaks „noori autoreid ergutada“ rahalise honorariga. Võistlusi teatud teemadel korraldame edaspidi. — Ka „Nupuvõtete“ osas ei kavatse toimetuses palju laiutada; siin aga oleks teretulnud noorte endi koostöö. — „Õ-e“ hääletusvõistlusest osavõtjaid oli väga napilt ja antud hääled olid

täiesti lahkuminevad. Suur tänu tunnustussõnade ja heade nõuannete eest!

„He!Jo“. — Luuletused jäävad järke ootama. Edaspidi vahest avaldame mõne. „Õ-e“ võistluse kohta vt. eelmine vastus.

H. K. — Adiste. Tore, kui see nii on, nagu kirjutad: „Juba „Meie Nooruse“ esimese numbril ilmudes leidsin temas oma parima sõbra. „Meie Noorus“ ja mina, meid ei lahuta keegi. Ta on minu lemmik.“ Saadetud kirjadid on kahjuks koostatud liig kulunud võrdlustega. Mardipäevajutt siiski vahest tuleb edaspidi kõne alla.

Paljudele. Täname rõõmustavate teadete eest, et „Meie Noorus“ teile väga meeldib. Sobivaid nõuandeid püüame täita. Postkaarte lahendite saatmiseks ja muudeks teadeteks võib küll kasutada — see on säästlikkuse mõttes isegi soovitatav. „Nupuvõtete“ lahendeid saates ärge löigake ülesandeid ajakirjast välja!

Kõigile „Meie Nooruse“ sõpradele. Mida te arvate sellest, kui ajakirjas hakkaksime avaldama naljatilku koolielust? Eks igas koolis juhtu sageli naljakaid lugusid, mis naerma ajades kõhuvalu tekitavad! Ärgem siis olgem kadedad — pangem need kirja: las teised itsitavad ka! Kui sobivaid naljatilku noortelt sõpradelt saabub, anname trükki. Naljad peavad vastama järgmistele nõuetele: 1) olgu lühidalt sõnastatud (3—10 rida), 2) arvestatagu viisakat tooni ja naljad ärgu olgu kellelegi solvavad, 3) ärgu kasutatagu tuntud ja „kulunud“ nalju.

Oletades, et lõbusat tuju tekitavaid naljatilku saabub, siis — millise tabava üldpealkirja alla need paigutame? Andke head nõu!

Toimetusele saadetud kirjandust.

F. M. Dostojevski Valged ööd. F. M. Dostojevski Kogutud Teosed nr. 2. Hind Kr. 4.25, kal.-k. Kr. 5.25. K/ü. „Loodus“, Tartu — Tallinn.

Käesolevasse köitesse on koondatud neli Dostojevski parimat novelli.

Noorteajakiri „MEIE NOORUS“ ilmub 18 numbrit aastas (koolitöö ajal kaks korda kuus).

„Meie Noorus“ maksab tellides aastas 3 krooni, poolaastas 1 kr. 50 s. Üksiknumber 20 senti. Tellimisi võtavad vastu talitus, postiasutused, usaldusmehed koolides ja organisatsioonides ja paremad raamatukauplused.

„Meie Nooruse“ kaasandena ilmub tarviduse järgi „NOORTEJUHTIDE TEATAJA“, mille tellimishind on 50 senti aastas.

Mittetarvitatavaid käsikirju toimetuses ei säilita. Need tagastatakse autoreile ainult vajalise arvu postmarkide lisandamisel.

Toimetuse ja talituse aadress: „Meie Noorus“, Niguliste 12, Tallinn. Tel. 432-73. Posti jooksev arve nr. 88.

Väljaandja: Eesti Punane Rist.

Vastutav toimetaja: Paul Rummo.

Ilmus 25. okt. 1939. a.

Vastuseks paljudele järelepärimistele
teatab „Meie Nooruse“ talitus:

„Meie Noorus“ nr. nr. 1/38, 2/38
ja 2/39 on müügilt lõppenud ja
nende numbrite tellimisi ei saa
talitus parimalgi tahtmisel rahul-
dada

Nr. nr. 3/38, 1/39, 3/39, 4/39 ja
5/39 võib talitusest tellida hin-
naga à 25 senti

Tellimiste vastuvõtt 1939. aasta
II pooleks jätkub. Poolaasta tel-
limishind on Kr. 1.50, mille eest
saadetakse 9 numbrit

Tellimiste vastuvõtt
1940. aastaks on avatud
Aastakäik (18 numbrit) maksab 3 kr.

„MEIE NOORUSE“ TALITUS
Tallinn, Niguliste 12
Posti jooksev arve nr. 88

*Järgmine „Meie Noorus“ külastab teid novembrikuu
teisel nädalal*
